

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**Analýza sebevražedného jednání realizovaného užitím střelné zbraně
na území České republiky v období let 2004 až 2008 s ohledem
na vybrané demografické charakteristiky**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor práce: Vladislav Bambas

Vedoucí práce: Mgr. Václav Šnorek

Datum odevzdání práce: 6. května 2010

Abstrakt

Analýza sebevražedného jednání realizovaného užitím střelné zbraně na území České republiky v období let 2004 až 2008 s ohledem na vybrané demografické charakteristiky

Bakalářská práce se zabývá tématem dokonaných sebevražd spáchaných střelnou zbraní v období let 2004 až 2008. Prvá část shrnuje dosavadní poznání, popisuje definice sebevražd, krátce představuje historii sebevražednosti, motivaci a způsoby provedení sebevražd. Blíže se věnuje sebevraždě zastřelením. Druhá část je věnována realizovanému výzkumu, zabývá se analýzou současného stavu dokonaných sebevražd zastřelením. Cílem bylo zjistit, zda dochází k nárůstu sebevražd zastřelením. Byla provedena analýza sebevražedného jednání osob v letech 2004 až 2008 podle věku, pohlaví, motivu spáchání, příslušnosti k sociální skupině, vzdělání a způsobu držení střelné zbraně. Cílem bylo ověřit, zda policejní evidence sebevražd je dostačující vzhledem k důvodům pro její zavedení. K výzkumným cílům byla použita metoda sekundární analýzy dat, výchozí data byla získána z interních databází Policie ČR.

Analýzou dat bylo zjištěno, že k nárůstu sebevražd zastřelením nedošlo, více sebevražd zastřelením páchají muži než ženy, ve většině případů je k sebevraždě užitá legálně držená střelná zbraň. Sebevraždy střelnou zbraní realizují častěji lidé ve věku dospělosti a senioři, adolescenti minimálně. U největší skupiny sebevrahů motiv jednání nebyl zjištěn, zjištěným nejčastějším motivem je fyzická nemoc. Nejvíce ohroženou sociální skupinou jsou lidé bez pracovního poměru a nejvíce sebevražd páchají osoby se středoškolským vzděláním. Policejní evidenci sebevražd využívá odbor prevence MV ČR, pro analytickou, statistickou a kontrolní činnost, sledované ukazovatele jsou dostačující.

Abstract

Analysis of suicidal behavior manifested by firearm usage in the Czech Republic in the period of 2004 to 2008 regarding selected demographic characteristics

Bachelor thesis deals with the issue of successfully committed suicides by firearm usage in the period of 2004 to 2008. The first part summarizes the current knowledge, introduces the definition of suicide, a brief history of suicide, motivation and ways of suicide commitment. Details on suicides committed by shooting themselves are mentioned. The second part is devoted to the research that was carried out, deals with analyzing the current state of successfully committed suicides by shooting themselves. The aim was to determine whether there is an increase in suicide rate committed by shooting themselves. In the period of 2004 to 2008 suicidal behavior analysis was carried out according to the age, sex, motives for suicide, belonging to a social group, education and the type of gun ownership. The aim was to verify if the police suicide registration is sufficient in relation to the reasons for its introduction. To meet the research goals the secondary data analysis was used, the baseline data were obtained from internal databases of the Police of the Czech Republic.

Data analysis revealed that the increase in the rate of suicide by firearm usage was not recorded, more men than women commit suicide by shooting themselves and in most cases legally possessed firearms are used to suicide commitment. Firearm suicides are committed more likely by adults and the elderly, minimally by adolescents. In the largest group of self-murderers the motif was not identified, the most frequent motif identified is a physical illness. The most vulnerable social group are the unemployed, and most suicides are committed by people with secondary education. The police suicide statistics is used by the prevention department of the Ministry of the Interior of the Czech Republic for analytical, statistical and inspection activities, the tracked markers are sufficient.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Analýza sebevražedného jednání realizovaného užitím střelné zbraně na území České republiky v období let 2004 až 2008 s ohledem na vybrané demografické charakteristiky vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 6. května 2010

Vladislav Bambas

Poděkování:

Touto cestou bych chtěl vyjádřit poděkování Mgr. Václavu Šnorkovi za trpělivost, podporu a odborné vedení při psaní bakalářské práce, ale i dalším ochotným lidem, za jejich podíl při jejím zpracování.

Vladislav Bambas, květen 2010

Obsah

Úvod.....	8
1. Sebevražedné chování.....	10
1.1. Vymezení základních pojmů	10
1.1.1. Sebevražda	10
1.1.2. Sebezabití.....	11
1.1.3. Sebeobětování.....	11
1.1.4. Sebevražedný pokus	11
1.1.5. Sebepoškozování	12
1.2. Vliv věku na sebevraždu.....	12
1.2.1. Dětský věk	12
1.2.2. Adolescence	13
1.2.3. Střední věk	13
1.2.4. Stáří.....	14
1.3. Faktor pohlaví.....	14
1.4. Historie sebevražednosti	15
1.5. Motivy sebevražedného jednání	16
1.6. Způsoby sebevražedného jednání	17
1.7. Sebevraždy zastřelením	23
1.7.1. Jak legálně získat střelnou zbraň	25
1.7.2. Jak nelegálně získat střelnou zbraň.....	27
1.7.3. Nelegální držení střelné zbraně – zánik trestnosti – tzv. amnestie	28
1.7.4. Statistické údaje o držitelích Zbrojních průkazů	29
1.7.5. Statistické údaje o počtech legálně držených střelných zbraních	29
2. Cíle práce a hypotézy.....	30
2.1. Cíle práce	30
2.2. Hypotézy	30
2.2.1. Evidence sebevražd v České republice	30
2.2.2. Policejní evidence dokonaných sebevražd	31
3. Metodika	32

4.	Výsledky	33
4.1.	Dokonané sebevraždy v letech 2004 až 2008	33
4.2.	Realizace sebevraždy zastřelením podle držení zbraně	35
4.3.	Realizace sebevraždy zastřelením podle pohlaví.....	37
4.4.	Realizace sebevraždy zastřelením podle věku	38
4.5.	Realizace sebevraždy zastřelením podle sociálního složení.....	39
4.6.	Realizace sebevraždy zastřelením podle vzdělání	41
4.7.	Realizace sebevraždy zastřelením podle motivu spáchání	42
4.8.	Způsob zavádění sebevražedných činů do evidence Policie ČR	43
5.	Diskuze	45
6.	Závěr	48
7.	Klíčová slova	50
8.	Seznam použitých zdrojů.....	51
9.	Přílohy.....	54

Úvod

Lidský život má pouze omezené trvání. Za standardních okolností musí každý člověk usilovat o jeho udržení, bojovat o jeho záchranu a o co nejdelší prodloužení. Jednání, které je v nesouladu s touto obecnou zkušeností, jehož cílem je předčasné, ale dobrovolné skoncování s vlastním životem, bylo a stále bude předmětem lidské pozornosti.

Sebevražda – suicidium (oba výrazy mají a jsou užívány v totožném významu) je fenoménem provázející lidstvo od jeho počátku. Když kdokoliv zaregistruje toto slovo, ať již v rozhovoru nebo v médiích, většinu z nás při jeho vyřčení zamrazí. Údiv je vždy o to větší, když se toto jednání váže k mladému člověku, který měl ještě celý život před sebou. Sebevraždy jsou problémem celosvětovým a vyskytují se v každém věku.

Je mnoho faktorů, ovlivňujících člověka v jeho životě. Tyto faktory utvářejí jeho vnímání, prožívání, hodnotový žebříček, míru odolnosti v těžkých životních situacích. Každý vidíme svět jinak a každému se může stát, že se dostane do situace, o které si myslí, že z ní není východisko. Toto pak může hledat v dobrovolném odchodu ze života. Neodsuzujme a nepohrdejme lidmi, kteří se do těžké životní situace dostali, ale snažme se tyto lidi pochopit a pomoci jim. Nikdo nikdy neví, jak by se v podobné situaci zachoval sám. Sebevraždu většina z nás nikdy neplánovala a nemá s ní žádnou zkušenost. K sebevraždám ale v životě vskutku dochází.

Fenomén sebevraždy vždy byl, je a bude obestřen tajemnem a rouškou neznáma. Z běžně dostupných zdrojů, zejména z médií vyplývají zvyšující se počty tohoto, pro společnost negativního jevu. Veřejnost, pokud tímto jednáním není osobně dotčena, nemá, kromě kusých zpráv z médií, dostatek relevantních informací. Informace z médií pak mnohdy toto jednání ještě skandalizují.

Se stoupajícím výskytem střelných zbraní nejrůznějšího typu mezi běžnou populací v posledních letech významně stoupá i počet sebevražd právě za použití střelné zbraně. Proto jsem se pokusil shrnout vývoj sebevražedného jednání za použití střelné zbraně na území České republiky. K tomuto účelu jsem kromě dostupné literatury a jiných pramenů obsahujících informace o sebevraždách shromáždil také statistické

údaje pocházející z policejních zdrojů.

Téma jsem si zvolil také proto, že ve své profesní činnosti policisty jsem se se sebevražděným jednáním dříve, při zařazení na základním útvaru, setkával buď při výjezdech na místa činů těchto událostí, či při jejich následném prošetřování a zpracovávání, později pak z pohledu pracovníka zařazeného na odboru pro zbraně a bezpečnostní materiál.

Svou bakalářskou práci dělím na dvě části. První část se zabývá teorií spojenou se sebevražděným chováním. Věnuji se zde různým definicím sebevražd, jejich vlivům, krátce představuji historii sebevražděnosti, zmiňuji se o motivaci a způsobech provedení sebevražd. Blíže se pak věnuji sebevraždě zastřelením.

Druhou část pak věnuji rozboru současného stavu problematiky sebevražd zastřelením.

Cílem práce je ucelená analýza problematiky sebevražděného jednání realizovaného užitím střelné zbraně. Dalším cílem je ověření, zda policejní evidence sebevražděných činů je dostačující vzhledem k důvodům pro její zavedení.

1. Sebevražedné chování

Sebevražedným chováním rozumíme provedení sebevraždy nebo neúspěšného pokusu o sebevraždu. (12)

Je to akt zcela úmyslného a vědomého ukončení vlastního života. V rámci sebevražedného jednání je člověk jednajícím subjektem i objektem, na něhož tato aktivita směřuje a toto jednání lze hodnotit jako poruchu pudu sebezáchovy. (23)

„Sebevražedné jednání je akt chování, kterým člověk poškozuj se své zdraví se záměrem se usmrtit. Tento záměr může být více nebo méně vědomý, více nebo méně závažný.“ (9. MATOUŠEK, O, Slovník sociální práce, 2003, s. 196)

1.1. Vymezení základních pojmů

Pro přesnější pochopení této práce je třeba si vysvětlit pojmy, které se sebevražedným jednáním úzce souvisí. Sebevražda je formou agrese proti vlastní osobě, nikoliv však jedinou. Existuje dalších pět typů sebevražedného jednání, o kterých se dále zmíním.

1.1.1. Sebevražda

Lat. suicidium. „*Úmyslné a vědomé ukončení vlastního života.*“ (25. VOKURKA, M, HUGO, J – a kol., Velký lékařský slovník, 2004, s. 836)

Sebevražda je považována za jednu z nejvíce častých příčin nepřirozeného úmrtí. Je to jednání, kterým došlo k úmrtí z vlastní vůle a vlastního přičinění zemřelého. Je to různě motivované usmrcení sebe sama. (12)

Člověk, který se takového jednání dopustí se nazývá sebevrah.

Koutek a Kocourková citují Durkheima a Stengela, kteří chápou sebevraždu jako: „*každý případ úmrtí, který je přímým nebo nepřímým výsledkem činu nebo opomenutí spáchaného jedincem, o němž věděl, že vede ke smrti*“ (Durkheim) nebo „*záměrný a sebepoškozující akt, při němž si osoba, která se ho dopouští, nemůže být jista, zda jej přežije*“ (7. KOUTEK, J - KOUKOURKOVÁ, J. Sebevražedné chování, Praha 2007 s. 12).

1.1.2. Sebezabití

Od sebevraždy se liší tím, že zde není vědomý úmysl zemřít. Podle Vágnerové, takto jednající člověk nebyl schopen přiměřeně zhodnotit možné následky svého jednání, případně jednal v afektu a ve skutečnosti se nechtěl zabít. Toto nebezpečí hrozí například toxikomanům užívajícím halucinogenní drogy, kteří při halucinaci prchají před domnělým pronásledovatelem a přitom vyskočí z okna, skočí pod automobil či přijdou o život jiným, ale neplánovaným způsobem.

Sebezabití, oproti sebevraždě, může být ale také vynuceno násilím. Jde o případy, kdy člověk jedná proti své vůli a nechce zemřít. S takovými případy se lze setkat v rámci hromadných či partnerských sebevražd, kdy například různé náboženské sekty donutí k sebezabití i ty členy, kteří nechtějí zemřít a obdobně je tomu u partnerských vztahů, kdy jeden z partnerů je k tomuto jednání donucen. (23)

1.1.3. Sebeobětování

Jako sebeobětování je podle Vágnerové hodnoceno jednání, které vychází z dobrovolného a svobodného rozhodnutí obětovat svůj život v zájmu hodnot, které mají momentálně větší cenu než život vlastní. Člověk obětuje život, aby na tuto hodnotu upoutal pozornost, potvrdil její význam apod. Není zde tudíž primární úmysl zemřít, ale dosáhnou něčeho jiného. (23)

Sebevražda a sebeobětování mají podle Viewegha určité společné znaky: *“sebevražda a sebeoběť jako extrémní formy specificky lidského jednání vyrůstají ze společného základu: vyjadřují – byť tragickým způsobem – člověkovu schopnost a možnost dokumentovat vědomým sebezničením určitý hodnotový postoj.“* (24. VIEWEGH, J. Sebevražda a literatura, 1996, s. 21)

1.1.4. Sebevražedný pokus

Sebevražedný pokus je pokus o sebevraždu, která se nezdařila z různých příčin. Jedná se např. o nezkušenost a nešikovnost, neznalost, zásah okolí do sebevražedného jednání, ale i samotné rozhodnutí sebevraha v průběhu sebevražedného jednání od sebevraždy upustit. (12)

Podle Lukeše je sebevražedný pokus pojem, který neoznačuje jenom neúspěšnou sebevraždu, ale označuje i chování, které nemělo vést k smrti, ale mohlo sloužit pouze k demonstraci nebo vydírání. (8)

Sebevražedný pokus je však třeba v každém případě považovat za stejně závažný čin jako je dokonaná sebevražda. Lidé, kteří se o sebevraždu pokusí, přecházejí do skupiny dokonanych suicidií mnohem více častěji, než lidé, kteří se o ni nikdy nepokusili. (3)

1.1.5. Sebeпоškozování

Nepatří přímo k sebevražedným formám, nicméně se jedná o chování svou podstatou sebevraždám velmi blízké.

Sebeпоškozování je podle Koutka termín, který je spojován s vědomým, úmyslným, často opakovaným sebeпоškozováním (sebezraňováním) bez vědomé sebevražedné motivace, při kterém dochází k narušení tělesné integrity a to bez závažného letálního dosahu. Jde zejména o řezná poranění rukou a popálení cigaretou či zapalovačem. (7)

1.2. Vliv věku na sebevraždu

Podle Vágnerové sebevražedné jednání závisí ve velké míře i na věku, na typických rysech vývojové fáze, ve které se člověk právě nachází. Každé životní období je spjato se specifickými vývojovými krizemi a potřebami, a zároveň i s tendencí ke způsobu jejich řešení. (23)

1.2.1. Dětský věk

Sebevražedné jednání v dětském věku je vzácné, jeho četnost stoupá až v období 10 až 12 let věku, kdy dítě získává dokonalou představu o smrti. Většina sebevražedných pokusů v dětském věku je zkratkovou reakcí, výrazem obavy, strachu a snahou uniknout nějakému ohrožení, např. ponížení – šikaně či trestu, kdy rizikovým faktorem jsou problémy ve škole a potíže v rodinných vztazích. (23)

1.2.2. Adolescence

V průběhu adolescence dospívající rozvíjí vlastní identitu, snaží se najít sám sebe a dosáhnout samostatnosti. Aby toho dosáhl, musí se odpoutat od dřívějších vazeb. Při hledání a nalézání vlastní cesty se však adolescent může dostat do situací, kdy je bezradný a není schopen nalézt objektivní smysl vlastní existence.

Adolescenti mívají různé osobní problémy, rovněž bývají nespokojeni se svými mezilidskými vztahy. Pobídkou k sebevražednému jednání bývá také zklamání, zoufalství, ale může to rovněž být reakce na jeden z prvních větších problémů či nezdarů. Velkou roli hraje citové hodnocení dané situace, kdy toto převažuje nad racionálním přístupem. U mladých lidí tento přístup plyne z jejich celkové lability a navazuje na něj impulzivní reakce. Sebevražedné jednání proto velice často mívá zkratkovitý charakter.

Z hlediska okolí se důvody, které vedly dospívajícího k sebevražednému jednání často jeví jako malicherné či bezvýznamné. Pro dospívajícího jsou však tyto důvody natolik významné, že vedou k rozhodnutí ukončit život a takto ukončit svůj problém.
(23)

1.2.3. Střední věk

V období středního věku dochází k bilancování dosud proběhnuté životní etapy. Rovněž toto může představovat nebezpečí, zvyšující možnost sebevražedné reakce, zejména tehdy, pokud výsledek bilancování není kladný. Zde záleží na tom, jaká je celková situace čtyřicetiletého člověka, jaké má zázemí, jak kvalitní je jeho vztah, zda má zaměstnání a profesní pozice a v neposlední řadě na jeho zdravotním stavu. Ve středním věku nedochází k sebevražednému jednání zkratkovitě jako v mládí. Člověk už ví, že nemůže mít vše, co by si přál a je ochoten činit kompromisy. Když se však rozhodne spáchat sebevraždu, jedná většinou promyšleně.

Hlavní příčiny sebevražedného jednání osob středního věku jsou uváděny: rozchod nebo ztráta partnera, problémy nebo ztráta zaměstnání, závislost na alkoholu.
(23)

1.2.4. Stáří

Starý člověk, vzhledem ke svému věku – období po 65 roce života, je více ohrožen rizikem vzniku somatických chorob. Je zde zvýšené riziko opuštěnosti a při zhoršené mobilitě ztráty známého prostředí. Staří lidé se bojí umírání a utrpení, mají strach z bezmoci a závislosti na jiných lidech. Všechny tyto okolnosti vedou ke ztrátě smyslu života.

Staří lidé nejvíce páchají bilanční sebevraždy, a to pro ztrátu naděje pro svou budoucnost a smyslu dalšího života. (23)

1.3. Faktor pohlaví

Vágnerová uvádí, že poměr sebevražd mužů a žen je od roku 1997 do současné doby stále stejný, a to v rozmezí 2,5 : 1.

Pro ženy a muže sebevražda nemá stejný význam, motivy sebevražedného jednání jsou u obou pohlaví odlišné a rovněž tak si volí i jiný způsob spáchání sebevraždy. Ženy se k sebevražednému jednání zpravidla uchylují při potížích v citových vztazích, naproti tomu u mužů převažují jako důvod potíže v oblasti seberealizace, společenského postavení, nezaměstnanost apod.

Mezi ženami a muži bývá rovněž nestejný způsob vyrovnávání se se zátěžemi. Ženy reagují emotivněji, snaží se hledat pomoc, naproti tomu pro muže je tento způsob řešení zátěžové situace často nepřijatelný, chápou jej jako neschopnost zvládnout své problémy. (23)

Ze způsobů jak spáchat sebevraždu muži volí spíše metody ultimativnějšího a tvrdšího charakteru, jako je skok z výšky, oprátka či střelná zbraň, většinou tedy způsoby bez možnosti „návratu“. Oproti tomu ženy volí spíše metody méně násilné, takové, které nepoškozují tělesnou schránku, jako by jim záleželo na tom, jak budou po smrti vypadat a tyto metody jsou z jejich pohledu nebolestivé. Jedná se například o otravu léky nebo jedy. Z tohoto také vyplývá, že u žen je větší počet sebevražedných pokusů, neboť tyto metody jsou méně „spolehlivé“. (11)

Vliv pohlaví na sebevražedné jednání se projevuje bez ohledu na věk, rozdíl je pouze v dostupnosti samotných prostředků, je zřejmé, že se zvyšujícím věkem stoupá i dostupnost jednotlivých prostředků, např. střelné zbraně.

1.4. Historie sebevražednosti

Sebevražedné chování se u lidí pravděpodobně vyskytuje od nepaměti. Společenské postoje k tomuto jednání se v průběhu historie vyvíjely a měnily, byly závislé na obecném názoru na život.

Ve starověku, ve starém Řecku a především v Římě, v době císařské byl odchod ze světa sebevraždou hodně rozšířený, šlo o běžný způsob smrti.

Ve středověké Evropě se názor na sebevraždu změnil. K této změně došlo s rozšířením křesťanství, které sebevraždu odmítá, zakazuje a sankcionuje.

K zásadní změně došlo až v dobách renesance, v průběhu 18. a zejména 19. století, kdy se stala sebevražda častějším jevem. Podílela se na tom průmyslová revoluce, kdy se obyvatelé z venkova stěhovali do měst, a s prudkým vzrůstem počtu městského obyvatelstva rostl počet sebevražd. Tento trend rovněž dokazuje vývoj sebevražednosti v českých zemích. V druhé polovině 19. století vzrostl počet spáchaných sebevražd v Čechách a ve Slezsku, kde byly průmyslové oblasti, oproti tomu na Moravě byl vzestup menší.

Ve 20. století se dokonaná sebevražda stává relativně častým jevem, přesto dochází k výkyvům, které pravděpodobně souvisí se společenskou situací v naší zemi. Vzestup sebevražd byl zaznamenán ve třicátých letech – možná souvislost s hospodářskou krizí, ve čtyřicátých letech – druhá světová válka, začátek padesátých let – souvislost s tehdejší politickou situací. V šedesátých letech dochází k vzestupu sebevražednosti, který vrcholí v roce 1970 a nastává pozvolný sestup. (7)

1.5. Motivy sebevražedného jednání

Při zjišťování motivu sebevražedného jednání je zpravidla obtížné zjistit příčinu takového jednání. Pokud sebevrah nezanechal dopis na rozloučenou (ale i ten někdy nedává pravdivou odpověď na příčinu sebevraždy), můžeme motivy tohoto jednání pouze domýšlet a spekulovat o nich.

Při dokonaném sebevražedném jednání bývají základní otázky: proč vůbec k takovému jednání došlo, jaké důvody (motivy) k tomuto jednání sebevraha vedly, zda se tomuto jednání nedalo předejít. Na uvedené otázky se snaží najít odpověď odborníci z řad psychologů, psychiatrů, praktických lékařů, ale i policistů a v neposlední řadě i nejbližší příbuzní, kteří se zpravidla těžko smiřují s dobrovolnou smrtí svého blízkého.

Událost, která předcházela sebevražednému jednání se velmi často jeví jako hlavní motiv sebevražedného jednání. Motivy tohoto jednání se zjišťují provedením výslechů příbuzných, známých či případných svědků sebevraždy, ale i analýzou nalezených dopisů na rozloučenou. Ale i takto získané údaje se mohou lišit od skutečných důvodů sebevraždy. Výpovědi příbuzných mohou být zkresleny, protože skutečný důvod sebevraždy by mohl na rodinu sebevraha (ale i na něj samotného) vrhnout nepříjemné světlo. Proto při hledání motivů sebevražedného jednání musíme počítat s tím, že mnohdy nenalezneme jednoznačnou odpověď.

Vlastní sebevrahovy výpovědi o motivaci bývají často všeobecné nebo malicherné. Z tohoto je zřejmé, že motivy, jako např. hádka se známými či konflikt v zaměstnání, vyvstávají spíše ve funkci bezprostředního provokujícího činitele sebevražedného jednání, než jako skutečná motivace. Skutečné motivy bývají záhadou i pro samotné sebevrahy, zůstávají na úrovni nevědomých motivů. Ale ať už je motivace zřejmá a vědomá, nebo zůstává na úrovni nevědomých motivů, lze předpokládat, že v pozadí stojí vždy snaha o vyřešení konfliktu, snaha po ukončení nějaké krize. Proto je důležité problematiku krize mapovat, pracovat s nimi a do budoucna jim předcházet. (20)

V současné době převládá názor, že příčiny sebevražedného jednání jsou důsledkem selhání v několika rovinách a jsou tudíž rozmanité. Podle Vágnerové sebevražedné jednání závisí na kumulaci různých zátěží, získaných i vrozených, a dále

na nezvládnutých aktuálních podnětech. Všechny rizikové faktory jsou hodnoceny jako nespécifické, a tyto zvyšují pohotovost k sebevražednému reagování. Jedná se o dědičnost, kde rizikovými faktory jsou deprese, schizofrenie a porucha osobnosti, dále jsou to biologické příčiny, kde sebevražedné jednání může být reakcí na těžké somatické onemocnění či trvalou invalidizaci. Další v řadě je faktor pohlaví, kde postoj k sebevražednému jednání je závislý na gender roli – nestejný způsob vyrovnávání se zátěžovými situacemi a sezónní a klimatické vlivy. Jako poslední Vágnerová uvádí sociálněpsychologické důvody, které mohou být z hlediska míry rizika velice významné. Jde o ztrátu zaměstnání, resp. profesního a sociálního postavení, neuspokojivé nebo chybějící vztahy, osamělost, působení dysfunkční rodiny, ztrátu sociálních vazeb k určité společnosti (migrace, emigrace) a ztrátu sociálního zázemí při vynucené změně života (vězení – zejména u mužů). (23)

Stejně názory ve svém článku k motivům sebevražedného jednání prezentuje také Antončíková, která se dále blíže zmiňuje o věku, kde vysoce rizikovou dekádu lidského života z hlediska dokonané sebevraždy je 40 - 50 let. (2)

S uvedenými odbornými názory koresponduje článek v deníku Právo ze dne 11. 12. 2009, vztahujícího se k Jihočeskému regionu. Dle článku, podle policejní statistiky, si k uvedenému dni v roce 2009 vzalo život 57 lidí, z toho 44 mužů a 13 žen. Většina sebevrahů patřila mezi nezaměstnané, nejvíce sebevražd bylo zatím zaznamenáno v měsících únoru a březnu. Psycholog Rostislav Nesnídal v článku upozornil, že právě uvedené měsíce jsou k sebevraždám nejnáchylnější. Dále uvádí, že stále více lidí (pacientů), kteří se dostali do dluhů a nevědí jak z nich ven, vyhledává péči psychologů a psychiatrů. Roli sehrává i společenský neúspěch. (15)

1.6. Způsoby sebevražedného jednání

Důležitým faktorem pro výsledek každého sebevražedného pokusu je způsob, jakým je sebevražedné jednání prováděno. Sebevrah o svém jednání přemýšlí a obsahem téměř veškerých sebevražedných myšlenek bývá úvaha o tom, jakým způsobem ze života odejít. V úvahách hraje významnou roli představivost a fantazie sebevraha o účinnosti jednotlivých metod, jejich dostupnosti a posouzení nebezpečnosti.

U posledního kritéria – při hodnocení nebezpečnosti použité metody musíme počítat s tím, a to zejména u dětí a dospívajících, že toto kritérium nemusí být posouzeno reálně. (7)

Na spolehlivost (efektivnost) jednotlivých prostředků používaných k sebevražednému jednání lze usuzovat z údajů o metodách užitých při sebevražedných pokusech a při dokonaných sebevraždách. Avšak již samotné rozhodnutí sebevraha (síla přání zemřít) vede k volbě samotného prostředku, a tak ten, kdo chce např. svým sebevražedným jednáním pouze upozornit na své potíže, pravděpodobně zvolí méně spolehlivé prostředky než ten, kdo je ke smrti pevně odhodlán. (4)

Sebevražedné jednání, jak uvádí Koutek nebo Hort lze rozdělit v hrubých obrysech na takzvané měkké a tvrdé metody. (6, 7)

Mezi měkké metody patří takové, u kterých je nebezpečí nižší a možnost záchrany lidského života vyšší. Tyto metody tudíž většinou nevedou okamžitě ke smrti. Lze mezi ně zařadit intoxikaci medikamenty, skok z nízké výšky či povrchní řezné rány. U osob, které se pokusily spáchat sebevraždu tzv. měkkou metodou, zůstává naděje, že dotyčná osoba bude včas nalezena a zachráněna. Tzv. měkké metody jsou používány u sebevražedných pokusů většinou účelového nebo demonstrativního charakteru. Při zkratkovitém jednání má význam zpravidla rychlá dostupnost metody a proto nelze vyloučit i použití nebezpečnější metody, například skoku z výšky, nebo použití střelné zbraně, pokud je k dispozici. Koutek uvádí, že jsou známy případy dokonaných sebevražd zastřelením jako reakce na banální autonehodu. Vlastnictví střelné zbraně zvyšuje pětkrát nebezpečí, že ji majitel obrátí proti sobě samému. (7)

Tvrdé metody naopak zpravidla vedou k okamžité nebo velmi rychlé smrti, záchrana života je velmi snížena, případně zcela vyloučena. Mezi tyto metody řadíme strangulaci (oběšení), skok z velké výšky a použití střelné zbraně. Tyto metody převažují u dokonaných sebevražd, přičemž trendy zůstávají v posledních letech stejné. Nejčastější metodou je dlouhodobě strangulace a po ní následuje zastřelení, kde je v posledních letech významný vzestup. Tento trend souvisí s nárůstem střelných zbraní v držení obyvatelstva. (7)

Jednotlivé způsoby sebevražedného jednání jsou různě náročné na způsob provedení, jak z hlediska dostupnosti jednotlivých prostředků, tak z hlediska samotného provedení. V průběhu historie se objevují metody zcela nové, používají se metody ověřené, více či méně oblíbené a rovněž různě spolehlivé. Jednotlivé způsoby popisuje Monestier:

Oběšení:

Každá doba má své způsoby sebevražd, které jsou více či méně v módě. Oběšení ale bylo a stále zůstává nejvíce rozšířenou technikou po celé zeměkouli. Za svou oblibu vděčí oběšení různorodým možnostem, které nabízí. Lze použít různých pozic: vsedě, vleže, na bobku, s nohama na zemi, na kolenou apod. Další specifickou vlastností tohoto způsobu sebevraždy je dostupnost prostředků k jejímu provedení. Nejpoužívanější je provaz, dále se používá např. kravata, tkaničky do bot, kapesník, roztržené prostěradlo, různé oděvní součástky, opasky či elektrická šňůra.

S technikou oběšení rovněž souvisí předmět, na který bývá připevněn druhý konec lana. Pokud je to venku, na prvním místě bývá strom. Je-li sebevrah doma, oblibě se těší trámy na půdě, postele, zábradlí schodiště, kliky u dveří. V domácím prostředí projevují sebevrazi v tomto ohledu značnou vynalézavost. (11)

Typickou stopou po oběšení je strangulační rýha na krku, která směřuje ve většině případů k uzlu či smyčce, méně častěji pak k uchu nebo pod bradu. Strangulační rýha nemívá uzavřený charakter, v místě uzlu je přerušená. (16)

Utopení:

Vodní nádrže a toky poutají pozornost sebevrahů na celém světě, a po oběšení je utopení druhý nejpopulárnější způsob těch, kteří se chtějí zabít mimo domov. Někteří sebevrazi spojují utopení ještě se skokem z výšky. Další adepti tohoto způsobu sebevraždy mají obavu, že pud sebezáchovy překoná jejich odhodlání, a proto si před skokem do vody poutají ruce nebo nohy.

Požezání a ubodání:

Sebevraždy požezáním a ubodáním – tedy spáchané ostrým předmětem nepatří k více používanému způsobu tohoto jednání. Zacházet s bodnou, sečnou či řeznou zbraní vyžaduje zručnost a ne každý ji má. Přesto, šikovní i nešikovní, kteří se k tomuto způsobu sebevraždy odhodlají a proříznou si některou část těla, mají své preference. Nejvíce se používají nože, nůžky, dýky, bodáky, skleněné střepy. (11)

Sebevrah, který se rozhodl spáchat tento způsob sebevraždy, volí na svém těle ta místa, která skýtají relativně rychlou smrt. V první řadě proto ataky směřují na tepny a žíly, ze kterých celkem rychle vykrvácí, pokud jim včas není poskytnuta odborná pomoc. (16)

Otravy jedy:

Tento způsob je znám již z antické doby, kdy se používaly různé odvary z rostlin (bolehlav, blín). Později sebevrazi užívali otravné látky extrahované z jedovatých hub, a poté uhličitán měďnatý tvořící se na nepocínované mědi.

Dnes již (a to zhruba od padesátých let minulého století) sebevrahové používají farmaceutické produkty moderní medicíny, jejichž nabídka je nepřeborná. Málokdy adept smrti požije jen jeden přípravek. Přibližně ve třech případech ze čtyř, spolknou kombinaci více různých druhů léků.

Zvláštěností tohoto druhu sebevraždy je, že umožňuje hromadný způsob odchodu ze života, a to např. požitím nápoje, který je speciálně připraven k tomuto účelu.

Otravy plynem a udušení:

Do první poloviny 80.ých let se jednalo především o otravu jedovatým svítíplynem, používaného v té době v domácnostech. Po zavedení nejedovatého zemního plynu, který je spíše výbušný než jedovatý, tento způsob sebevraždy zanikl.

Dalším způsobem sebevraždy otravou plynem je otrava kysličníkem uhelnatým, který vzniká spalováním pohonné hmoty automobilu. Sebevrah se zavře v garáži, případně v kabině automobilu, na výfuk automobilu nasadí hadici, kterou zavede do kabiny, nastartuje motor a vdechuje kysličník uhelnatý.

Jiný způsob udušení, používaný od padesátých let minulého století, spočívá v nasazení igelitového pytle na hlavu a utažení okraje okolo krku.

Skok z výšky:

Také tento způsob patří k jednomu z nejstarších a je znám již od starověku. K oblíbenosti této metody přispíval neustálý růst budov a snadná dostupnost této metody. Sebevrazi si vybírají především vrcholky veřejných budov, rozhledny, mosty, věže, ale často i vyskakují z oken či balkonů panelových domů.

Upálení:

Pro tento způsob sebevraždy je typické, že bývá prováděno na veřejnosti, spočívá v polížení vlastního oděvu hořlavou látkou a následným podpálením. Specifickým rysem je, že se jedná o demonstrativní sebevraždu upálením, kterou volí převážně mladší generace.

Zastřelení:

Sebevražda střelnou zbraní zaujímá u mužů druhé místo podle způsobu spáchání a absolutní počty se v průběhu let téměř nemění. Tomuto způsobu sebevraždy jsem věnoval samostatnou kapitolu.

Monestier popisuje další způsoby sebevražedného jednání, jako jsou např. polknutí předmětů – zejména osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, smrt pod dopravními prostředky – skoky pod vlak, metro apod., sebevražda za pomoci zvířat - v ZOO, sebevraždy výbušninou – ideologické motivy. (11)

Samostatnou zvláštní kapitolu zde tvoří smrt následkem úmyslného čichání těkavé látky a předávkování drogou. Je velmi obtížné odlišit smrt způsobenou neznalostí zemřelého od úmyslu spáchat sebevraždu. Narkomani si při sebevraždě aplikují několikanásobnou tzv. poslední dávku, kterou chtějí ukončit svou (podle nich) bezvýchodnou situaci. Slangově se nazývá „zlatá dávka“.

Neobvyklé způsoby sebevraždy, kombinované sebevraždy

Metody a formy sebevražd na celém světě bývají nejrůznější a zpravidla se vyznačují snahou, aby smrt nastala rychle a jistě. Pro ilustraci uvádím příklady:

Neobvyklý způsob sebevraždy - setnutí hlavy:

V měsíci listopadu 2000 byla v německém Grevenu vyrozuměna stálá služba Policejního inspektorátu, že v jedné zemědělské usedlosti byl nalezen havarovaný osobní vůz s běžícím motorem. Na sedadle řidiče se nacházela zřejmě mužská osoba bez hlavy, která se na místě samém nenacházela. Provedeným ohledáním místa činu policií bylo zjištěno, že místo činu je dlouhá, asfaltová, 3 m široká vozovka, v příkopu leží osobní vůz, motor ještě běží. Celý vnitřek vozidla je silně postříkán krví. Na sedadle řidiče se nachází řádně připásaná mrtvola, jejíž hlava byla zcela oddělena od těla. Další zranění nebyla zjištěna. Teprve po intenzivním ohledání širšího okolí byla ve vzdálenosti 96 m za vozidlem nalezena v příkopu ve vodě lidská hlava, kterou v listí nebylo téměř vidět. V délce 20 m před místem nálezu hlavy byly patrné stopy krve nasvědčující kutálení hlavy. 35 m před první stopu krve byl v příkopu nalezen konec 90 m dlouhého lana, na jeho konci se nacházela smyčka. Druhý konec lana byl nalezen ve vzdálenosti 67 m uvázaný na stromě. V kapse mrtvého muže byl nalezen dopis na rozloučenou se slovy: “nezlobte se na mne pro můj zbabělý útěk!”. Šetřením a rekonstrukcí bylo zjištěno, že osmnáctiletý muž uvázal 90 m dlouhé lano ke stromu, druhý konec lana se smyčkou přes zavazadlový prostor vsunul dovnitř vozidla. Poté si sedl do vozidla na místo řidiče, zapnul si bezpečnostní pás a dal si smyčku lana kolem krku. Při zrychlení jízdy se lano napnulo a urvalo hlavu od těla, kutálela se po vozovce a spadla do příkopu. Vozidlo ujelo ještě cca 100 m a spadlo do příkopu. Motiv se nepodařilo zjistit, chlapec byl skvělý šachista, maturoval s výborným prospěchem, rodiče nedokázali sdělit nic o jeho osobních problémech či možné konzumaci drog. O technice sebevraždy se dozvěděl z Internetu. (5)

Kombinovaná sebevražda:

V měsíci červnu 1997 oznámil na Policii ČR v Brně F.Š., že po příchodu do svého

bydliště ucítil v předsíni bytu zvláštní zápach a v obývacím pokoji našel mrtvou manželku L.Š. Ohledáním místa činu bylo zjištěno, že mrtvola L.Š. v počínajícím stupni hniloby ležela na váledech na zádech, mrtvolná ztuhlost na jejich končetinách vymizela. Povlečení lůžkovin, její oblečení a celé tělo bylo potřísněno zaschlou, hnilobě zapáchající krví. Na vlasaté části hlavy byl nalezen defekt, dosahující až ke kosti lebního krytu. Byly zjištěny krevní stružky, směřující z temene hlavy dolů. Přes celou pravou polovinu břicha vedl těsně nad pupkem hluboký defekt ostrých okrajů, délky 18 cm. Vedle mrtvoly ležely potřhané střevní kličky a střevní okruží. Na střevních kličkách ležel silně zakrvácený nůž s čepelí dlouhou 145 mm a pod střevními kličkami tříkilová kovová činka. Výslechem manžela bylo zjištěno, že se vrátil domů po třech dnech, s manželkou byl v rozvodovém řízení a v bytě žili každý zvlášť. Na základě ohledání místa činu, provedeného šetření, soudní pitvy, vyžádaných znaleckých posudků bylo zjištěno, že těžká psychotická deprese, pocity bezvýchodnosti, osamocení a beznaděje, vedly L.Š. k rozhodnutí, ukončit svůj život. Pokusila se o to nejprve několika údery činkou do hlavy, které však nevedly k výraznějšímu poškození organismu. Ve snaze ukončit svůj život vzala kuchyňský nůž, a na váledech si po několika zkusmých kožních řezech a jedné povrchové bodné ráně způsobila nožem hlubokou řeznou ránu v břicho. Když ani tato řezná rána nevedla ke smrti, vytrhla si z břišní krajiny střevní kličky a střevní okruží. Takto si způsobila již smrtelné zranění, na jehož následky zemřela.

1.7. Sebevraždy zastřelením

Střelné zbraně jsou zcela jistě nejrychlejším a také nejradikálnějším prostředkem k odchodu ze života. Přesto se v Evropě častěji k sebevraždě používá oběšení. V některých zemích, např. ve Spojených státech je tendence opačná, nejvíce sebevražd je spácháno střelnou zbraní a to vzhledem k velkému množství zbraní mezi obyvatelstvem. (11,21)

Nejčastějším způsobem jak skoncovat se životem se střelnou zbraní je výstřel do hlavy, či do úst nebo pod bradu, ve zbylých případech míří sebevrah na břicho nebo na hrud'. Používají se buď krátké střelné zbraně – pistole, revolvery, nebo dlouhé střelné

zbraně – brokovnice, kulovnice, malorážky. Dlouhé střelné zbraně sebevrah pro jejich délku nemůže ovládat rukou, ke zmáčknutí spouště se v těchto případech užívá palec u nohou, nebo se na spoušť uváže provázek, případně se zbraň spouští o nějaký vyčnívající pevný předmět. (11)

Při použití střelné zbraně vznikne na zasaženém objektu vstřel, střelový kanál a v některých případech i výstřel. Zůstane - li střela v zasaženém objektu, hovoříme o zástřelu, opustí-li zasažený objekt, jde o průstřel a jako poslední je možnost, pokud střela objekt zasáhne, aniž by vnikla dovnitř, jde o nástřel.

Z vlastností výstřelového otvoru, z charakteru střelby a dalších informací lze odhadnout, z jaké vzdálenosti bylo pravděpodobně stříleno. Pokud jde o výstřel z bezprostřední vzdálenosti, má výstřelový otvor zpravidla tvar hvězdice s černými rozbíhajícími se trhlinami, způsobené plyny, které prudce unikají z hlavně. Na kůži v těsné blízkosti výstřelového otvoru lze také zjistit otisk ústí hlavně. Po výstřelu zblízka se na kůži a oděvu usazují povýstřelové zplodiny a zrníčka střelného prachu. Při použití dlouhé brokové zbraně opouštějí broky hlaveň jako kompaktní masa, která se vzápětí odpoutá a broky se rozptylují do brokového roje se vzrůstajícím průměrem se vzdáleností střelby. Rozptyl broků je důležitý pro stanovení vzdálenosti, z jaké bylo na objekt vystřeleno. Sebevraždě střelnou zbraní nasvědčuje: vstřel do spánku, srdce, čela, úst. Vstřel do přední případně obnažené části těla a vstřel z bezprostřední blízkosti. (16)

Obecně platí, že pro sebevraždu střelnou zbraní je typické jediné střelné poranění, a to v těch partiích těla, kde i laik očekává přítomnost životně důležitých orgánů. Toto konstatování však neplatí bez výjimky. K opakovanému výstřelu mimo vůli sebevraha může dojít při použití samočinné zbraně (zakázaná zbraň kategorie A) nebo při nalehnutí těla umírajícího na zbraň, ale rovněž při zpětném rázu závěru zbraně u nárazu zbraně na okolní předměty při pádu těla po prvním výstřelu. (16)

U sebevraždy zastřelením je rozhodující přístup ke střelné zbraní. V současné době je mezi lidmi relativně velké množství legálně držných zbraní, z dosavadních

poznatků ale vyplývá, že mezi lidmi jsou i nelegálně držené zbraně a to, jak sériově vyrobené, tak i zbraně podomácku vyrobené. Podomácku vyrobená střelná zbraň je improvizovanou palnou zbraní, obvykle se jedná o krátkou zbraň. (19)

U žen je sebevražda střelnou zbraní nízká vzhledem ke skutečnosti, že u nich i po smrti přetrvává psychologický blok k deformaci obličeje, ale i jiných částí těla následkem vstřelu a hraje zde roli estetická stránka. Ženy chtějí i po smrti vypadat krásně.

1.7.1. Jak legálně získat střelnou zbraň

Do roku 1995 upravoval držení zbraní zákon č. 147/1983 Sb., o zbraních a střelivu a získat krátkou střelnou zbraň pro fyzickou osobu v této době bylo obtížné. Více byly v těchto letech rozšířené dlouhé brokové a kulové zbraně pouze mezi myslivci.

Dne 3. 11. 1995 byl přijat nový zákon o střelných zbraních a střelivu, který nabyl účinnosti dne 1. 3. 1996. Zákon jasně stanovil za jakých podmínek občan České republiky nebo cizinec může získat zbrojní průkaz opravňující ho nabývat a držet střelné zbraně. Při splnění zákonných podmínek nebylo obtížné střelnou zbraň získat a od účinnosti zákona došlo také k velkému rozšíření zbraní mezi obyvatelstvem. (28)

V současné době podmínky pro nabývání vlastnictví ke střelným zbraním a střelivu, jejich držení a nošení, upravuje v České republice zákon o střelných zbraních a střelivu ze dne 8. 3. 2002, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2003. Tento zákon navázal na předešlý zákon o zbraních a byl nově schvalován z důvodu sjednocení postupu na úseku zbraní a střeliva s Evropskou unií. (27)

Podmínkou pro získání střelné zbraně je být držitelem zbrojního průkazu. Vydávání zbrojních průkazů a registrace střelných zbraní spadá dle zákona do gescce Policie České republiky. Zákon pro vydání zbrojního průkazu stanovuje několik podmínek. Osoba, která o něj žádá, musí dosáhnout předepsaného věku, být odborně a zdravotně způsobilá, musí být způsobilá k právním úkonům, bezúhonná a spolehlivá. Zbrojní průkaz je rozdělen do skupin podle významu, k jakému účelu je vydán: skupina A – ke sběratelským účelům, skupina B – ke sportovním účelům, skupina

C – k loveckým účelům, skupina D – k výkonu zaměstnání nebo povolání, skupina E – k ochraně života, zdraví nebo majetku, skupina F – k provádění pyrotechnického průzkumu.

Předepsaný věk pro získání zbrojního průkazu skupin A, D, E, F je 21 let, skupinu B lze získat v 15ti letech, pokud se žadatel věnuje sportovní střelbě, skupinu C v 16ti letech, pokud žadatel prochází ve škole výukou myslivosti, jinak také platí hranice 21 let.

Odborná způsobilost: Občan České republiky nebo cizinec trvale žijící na jejím území podá na Odboru služby pro zbraně a bezpečnostní materiál Krajského ředitelství Policie ČR podle místa svého bydliště přihlášku ke zkoušce odborné způsobilosti držitele zbrojního průkazu, kde mimo jiné zaškrtně o jako skupinu(y) žádá. Krajským ředitelstvím P ČR je následně vyrozuměn, kdy a kde se zkoušky odborné způsobilosti budou konat. Zkoušky provádí zkušební komisař jmenovaný Ministerstvem vnitra ČR a skládají se z teoretické (test odborných znalostí ze zákona o zbraních a prováděcích předpisů) a praktické (bezpečná manipulace se zbraní, sborka, rozborka zbraně, postup při střelbě, střelba) části. Pokud zkušební komisař ohodnotí obě části zkoušky kladně, vydá žadateli doklad o odborné způsobilosti.

Zdravotní způsobilost: Posudek ke zdravotní způsobilosti k držení zbrojního průkazu žadateli vystaví jeho praktický lékař, ale není to automatické. Lékař může žadatele poslat na psychologické vyšetření, na základě kterého poté žadatele uzná či neuzná způsobilým. Postup lékaře je stanoven Vyhláškou Ministerstva zdravotnictví ČR ze dne 14. 11. 2002. (26)

Pokud se i lékař vyjádřil kladně, vyplní žadatel žádost o vydání zbrojního průkazu a odevzdá ji společně s dokladem o odborné a zdravotní způsobilosti na stejné policejní pracoviště, kde se přihlásil ke zkoušce. Policie ČR poté ověří žadatelovu bezúhonnost a spolehlivost.

Bezúhonnost: V zákoně je přesně stanoveno, jak dlouhá doba musí uplynout od případného ukončení trestu pro to, aby žadatel byl za bezúhonného považován. K tomuto účelu si Policie ČR vyžádá opis z evidence Rejstříku trestů.

Spolehlivost: Za spolehlivého se nepovažuje ten, kdo prokazatelně nadměrně požívá alkoholické nápoje nebo prokazatelně požívá návykové látky a ten, kdo byl v posledních třech letech pravomocně uznán vinným z více než jednoho přestupku, který je uveden v zákoně. Policie ČR je oprávněna požadovat Obecní úřad a Český báňský úřad o informace týkající se spolehlivosti žadatele o zbrojní průkaz.

Pokud všechna šetření k osobě žadatele dopadnou kladně, získá žadatel zbrojní průkaz s platností na dobu pěti let a na základě jeho držení může do svého vlastnictví nabývat střelné zbraně. (27, 31)

1.7.2. Jak nelegálně získat střelnou zbraň

Nelegálně držená střelná zbraň je taková zbraň, kterou její majitel drží bez příslušných oprávnění.

Zejména v éře před rokem 1989 bylo v naší zemi pro převážnou část populace (snad kromě myslivců) takřka nemožné legálně si pořídit střelnou zbraň. Na tuto situaci reagovala řada nadšenců, ale i lidí pohybujících se za hranicí zákona, jejich domácí výrobou. (22)

Dále v naší zemi zůstalo mezi lidmi velké množství střelných zbraní po 2. světové válce, kdy tyto zbraně jsou ukryté různě ve starých domech, jsou nalézány při rekonstrukcích a ne všichni nálezci je odevzdají Policii ČR.

Mezi lidmi je také velké množství neregistrovaných perkusních revolverů. Tyto zbraně byly po roce 1989 prodávány pouze na základě předložení občanského průkazu osobám starších 18ti let. Zákon o zbraních z roku 1995 je však zařadil do zbraní podléhajících registraci podle tohoto zákona, byla stanovena přechodná doba k jejich registraci, ale z odhadovaného prodaného množství (přesná evidence neexistovala) bylo registrováno minimum těchto zbraní. (28)

V souvislosti se vstupem do Evropské unie došlo k volnému pohybu osob

v rámci států EU. Rovněž tímto způsobem se na naše území dostávají nelegálně držené zbraně, se kterými je obchodováno v „podsvětí“ na černém trhu.

1.7.3. Nelegální držení střelné zbraně – zánik trestnosti – tzv. amnestie

Pokud fyzická osoba vyrobí, opatří si či přechovává střelnou zbraň podléhající registraci podle zákona o zbraních bez příslušných oprávnění (27), dopouští se tímto jednáním trestného činu nedovolené ozbrojování podle ustanovení § 279 trestního zákoníku. (29)

Z důvodu legalizace pokud možno největšího počtu nelegálně držených střelných zbraní, byl v souvislosti s přijetím zákona o zbraních z roku 1995 (28), dále z roku 2002 a jeho novelizací v roce 2009 (27) vyhlášen zánik trestnosti (tzv. zbraňová amnestie) trestného činu nedovoleného ozbrojování, spočívající v tom, že pokud občan ve stanovené lhůtě (v prvním případě 10 měsíců, ve zbylých dvou 6 měsíců) od účinnosti uvedených zákonů, odevzdá Policii ČR nelegálně drženou střelnou zbraň podléhající registraci podle zákona o zbraních, trestnost nedovoleného ozbrojování zaniká (pokud se zbraní nebyl spáchán trestný čin). (14)

V rámci zániku trestnosti trestného činu nedovoleného ozbrojování bylo v roce 1996 odevzdáno 3.704 ks zbraní, v roce 2002 to bylo již 4.192 ks zbraní a v roce 2009 se počet odevzdaných zbraní vyhoupl na číslo 7.834 ks zbraní. Z uvedených čísel jasně vyplývá, kolik nelegálně držených střelných zbraní stále mezi obyvateli této země koluje.

1.7.4. Statistické údaje o držitelích Zbrojních průkazů

Počet držitelů zbrojních průkazů v letech 2004 až 2008

kraj	2004	2005	2006	2007	2008
Praha	45234	45276	45185	44745	44894
Středočeský	41648	42222	42767	43657	44201
Jihočeský	29118	29026	28937	28606	28759
Západočeský	30580	30455	30481	29230	28986
Severočeský	31820	31711	31659	30992	31321
Východočeský	29120	31792	32013	31263	31187
Jihomoravský	61479	61146	61432	61592	61946
Severomoravský	39309	39256	39166	38220	38206
CELKEM	308308	310884	311640	308305	309500

Zdroj: Statistické údaje PP ČR, Ředitelství služby pro zbraně a bezpečnostní materiál. (17)

1.7.5. Statistické údaje o počtech legálně držенých střelných zbraních

Počet registrovaných zbraní v letech 2004 až 2008

kraj	2004	2005	2006	2007	2008
Praha	71243	72589	73753	75110	76734
Středočeský	88338	90844	93399	95992	98371
Jihočeský	60420	62480	63628	65346	66834
Západočeský	64421	65883	67720	67529	69298
Severočeský	58924	60249	61498	62380	64113
Východočeský	69926	72232	73863	75620	77403
Jihomoravský	118850	122332	125232	130429	134217
Severomoravský	74047	75220	76243	76761	78925
CELKEM	606169	621829	635336	649167	665895

Zdroj: Statistické údaje PP ČR, Ředitelství služby pro zbraně a bezpečnostní materiál. (17)

2. Cíle práce a hypotézy

2.1. Cíle práce

Aktuálním jevem v rámci České republiky, ale nejen v ní, je poměrně vysoký výskyt sebevraždného jednání osob. Různá média věnují pozornost této problematice a prezentují různé způsoby páčání sebevražd. V posledním období jde nejvíce o sebevraždu střelnou zbraní, kdy poškozený zemře smrtícím výstřelem z vlastní vůle. Média rozebírají rovněž pohnutky a sociální skupiny osob, z nichž sebevrazi pochází. Z těchto důvodů je nutné vyhodnotit, zda k nárůstu sebevraždného jednání uvedeným způsobem opravdu došlo, analyzovat pohnutky k sebevraždě, zjistit z jakých sociálních skupin tito sebevrazi pochází, jaký je jejich věk, pohlaví a vzdělání.

Cílem práce je ucelená analýza problematiky sebevraždného jednání realizovaného užitím střelné zbraně, zaměřená na věk, pohlaví, vzdělání a příčiny vedoucí k páčání suicidia na území České republiky v období let 2004 – 2008. Tato analýza směřuje k postihnutí vývojových trendů, případných bodů obratu. K této analýze budou čerpány statistické údaje z policejních zdrojů – z Informačního systému SEBEVRAŽDY. (30)

Dalším cílem je ověření, zda policejní evidence sebevraždných činů je dostačující vzhledem k důvodům pro její zavedení.

2.2. Hypotézy

H1) Ve většině případů dochází ke spáchání sebevraždy legálně drženou střelnou zbraní.

H2) Sebevraždy užitím střelné zbraně realizují častěji muži než ženy.

H3) Sebevraždy střelnou zbraní realizují častěji lidé ve věku dospělosti než adolescenti a senioři.

2.2.1. Evidence sebevražd v České republice

Evidenci sebevražd se v České republice věnují 3 instituce: Český statistický úřad (ČSÚ), Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS) a Policejní prezidium ČR. Jednotlivé evidence nejsou mezi sebou propojené.

ÚZIS má zpracovanou metodiku pro vyplňování, sběr a zpracovávání údajů v souvislosti se sebevraždou. Podle této metodiky každý lékař zdravotnického zařízení všech resortů, který konstatoval úmrtí osoby a vyplnil tiskopis „List o prohlídce mrtvého“ s uvedením sebevraždy, musí provést hlášení „Statistické hlášení příčin a okolností dokonané sebevraždy.“

ČSÚ čerpá informace do evidence sebevražd od ÚZIS z databáze zemřelých osob dle zapsané klasifikace úmrtí – sebevražda. Zpětná vazba ze strany ČSÚ k ÚZIS na přesné statistické údaje není.

2.2.2. Policejní evidence dokonanych sebevražd

Police ČR vede evidenci pouze dokonanych sebevražd. Tyto sebevraždy jsou evidovány v IS ETR (informační systém evidence trestního řízení), prostřednictvím kterého se vkládají (přehrávají) do informačního systému SEBEVRAŽDY. Tento informační systém je v provozu od roku 2002 a jsou zde vedeny sebevraždy, které šetřila Policie ČR. (30)

Evidence dokonanych sebevražd se vede z důvodu, že každé úmrtí se ze strany Policie ČR prověřuje, zda nedošlo ke spáchání trestného činu (např. vraždy). Tuto evidenci dále využívá odbor prevence MV ČR, zejména pro analytickou, ale i statistickou a kontrolní činnost.

3. Metodika

K výzkumným cílům byla použita metoda sekundární analýzy dat, přičemž výchozí data pro tuto analýzu byla získána z interních databází Policie ČR.

Ke zpracování dat byl použit program MS Excel pro tvorbu tabulek a grafů.

Analyzována byla data vztahující se k případům dokonáných sebevražd užitím střelné zbraně na území České republiky za období let 2004 – 2008. Materiály k výzkumu byly čerpány z pracoviště Policejního prezidia ČR – z informačního systému SEBEVRAŽDY.

4. Výsledky

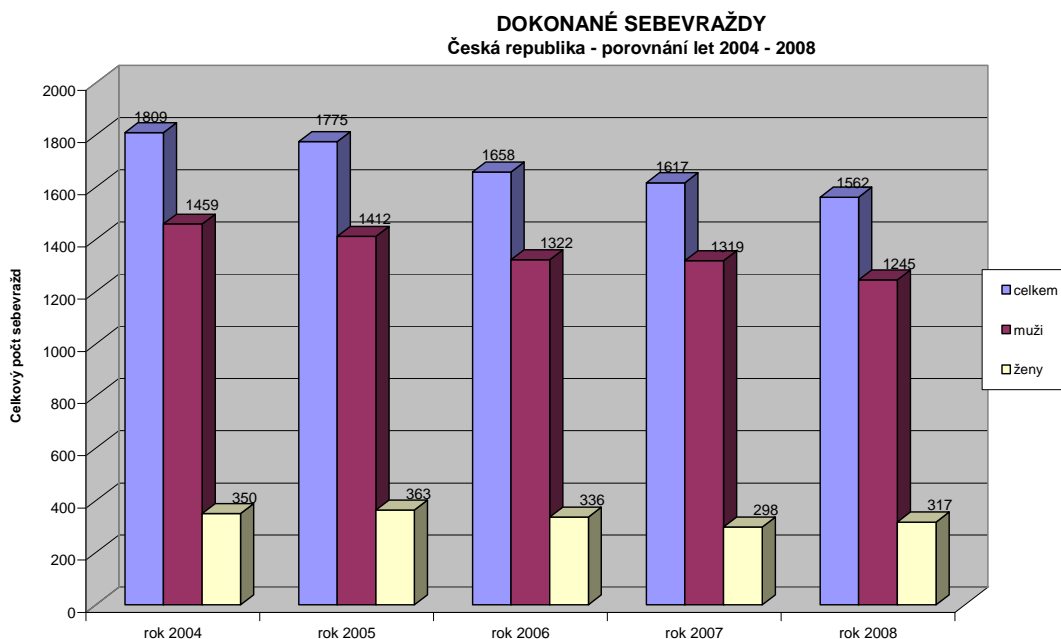
Získané statistické údaje za sledované období let 2004 až 2008 o sebevraždách spáchaných střelnou zbraní byly rozděleny na základě předem stanovených kritérií, a to podle způsobu držení střelné zbraně, pohlaví, věku, příslušnosti k sociální skupině, vzdělání a motivu spáchání sebevraždy.

Pro získání snazšího náhledu a pro optimálnost grafického znázornění byly sebevraždy na území České republiky srovnány ku 100.000 obyvatel. Sebevraždy spáchané střelnou zbraní podle pohlaví, způsobu držení střelné zbraně, věku, sociálního složení, vzdělání a motivů spáchání byly procentuálně přepočítány a porovnány s aritmetickými počty osob, které spáchali sebevraždu střelnou zbraní.

4.1. Dokonané sebevraždy v letech 2004 až 2008

Na úvod v grafu č. 1 pro přehlednost uvádím celkovou sebevražděnost ve sledovaném období, v grafu č. 2 uvádím přehled sebevražd v jednotlivých letech podle způsobu jejich provedení.

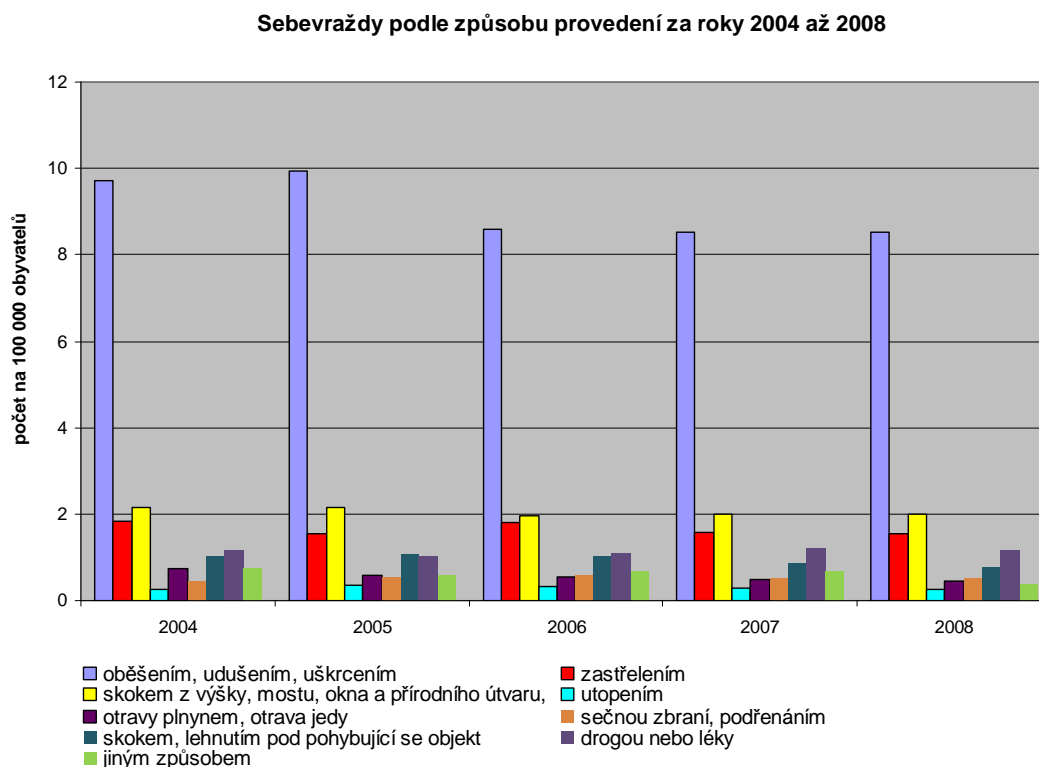
Graf č. 1

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 1 – příloha č. 2

Z údajů uvedených v grafu č. 1 vyplývá pozitivní zjištění, že dokonaných sebevražd na území České republiky mírně ubývá, a to v průměru cca o 50 sebevražd ročně. V roce 2004 bylo spácháno celkem 1.809 sebevražd, avšak v roce 2008 již pouze 1.562 sebevražd.

Graf č. 2

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 2 – příloha č. 2

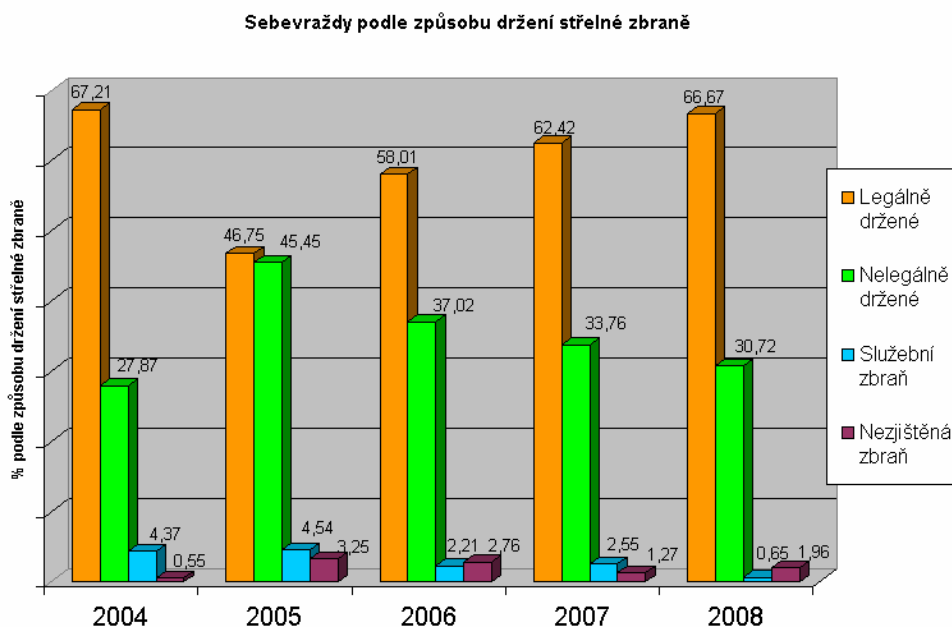
Co se týká způsobu provedení dokonaných sebevražd, tak v uvedeném období bylo nejvíce sebevražd spácháno oběšením, (udušením, uškrcením) – celkem ve 4.529 případech, druhá nejčastější příčina byl skok z výšky, (skok z mostu, okna a přírodního útvaru) – celkem v 1.027 případech, třetí nejčastější příčinou byla sebevražda realizovaná užitím střelné zbraně – celkem v 828 případech.

4.2. Realizace sebevraždy zastřelením podle držení zbraně

Sebevraždy realizované užitím střelné zbraně byly zařazeny podle způsobu držení střelné zbraně do čtyř kategorií:

- legálně držené střelné zbraně
- nelegálně držené střelné zbraně
- služební zbraně
- nezjištěné zbraně

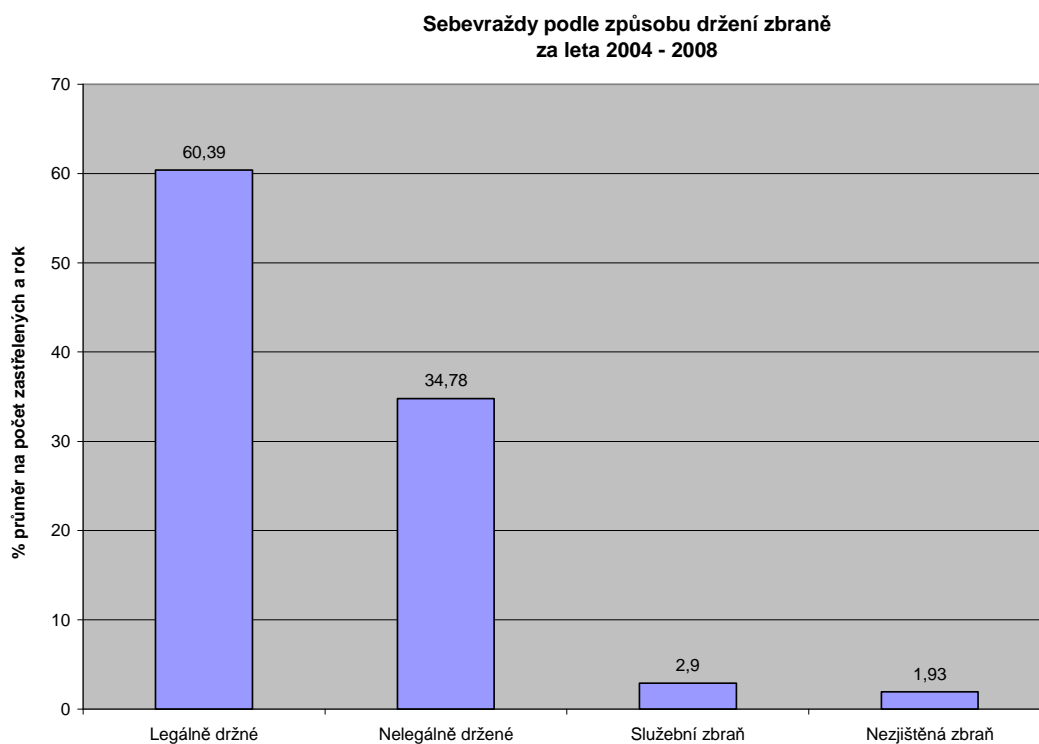
Graf č. 3

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 1 – příloha č. 3

Z grafu č. 3 vyplývá, že nejvíce dokonaných sebevražd v jednotlivých letech bylo spácháno za užití legálně držené střelné zbraně. Početně bylo spácháno celkem 828 sebevražd, z toho v 500 případech došlo ke spáchání legálně drženou střelnou zbraní, ve 288 případech nelegálně drženou střelnou zbraní, ve 24 případech služební zbraní a v 16 případech se jednalo o nezjištěnou zbraň.

Graf č. 4

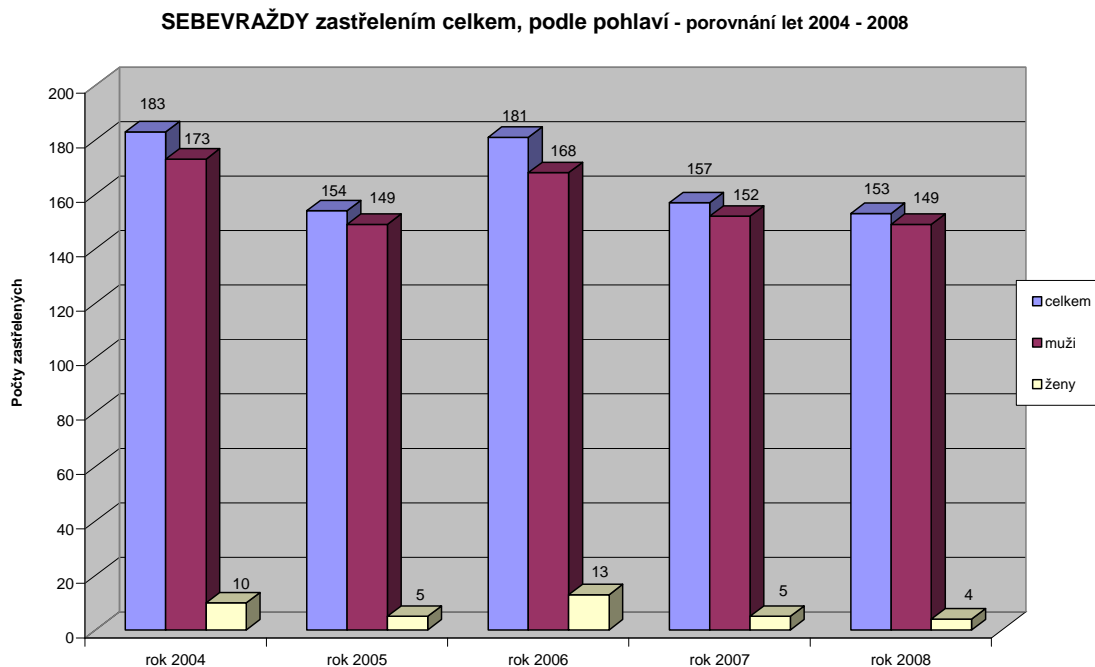

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 1 – příloha č. 3

Z grafu č. 4 opět jednoznačně vyplývá, jak na území České republiky jednoznačně převažuje způsob sebevražedného jednání realizovaného legálně drženou střelnou zbraní.

4.3. Realizace sebevraždy zastřelením podle pohlaví

Graf č. 5

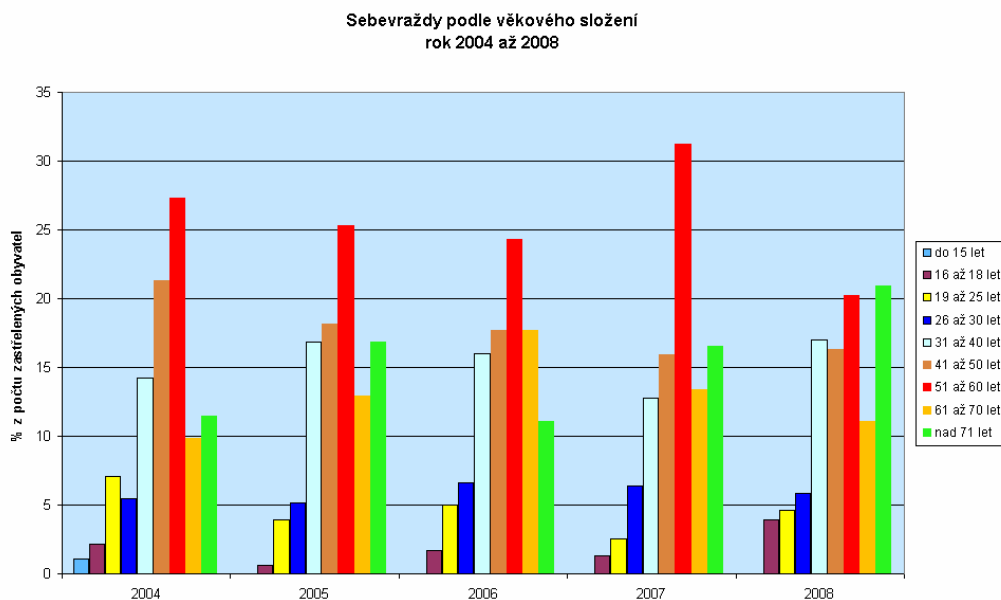
Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 1 – příloha č. 4

Z údajů v grafu č. 5 vyplývá, že sebevraždy zastřelením v roce 2005 oproti roku 2004 klesly, v roce 2006 byl nárůst téměř na stejné hodnoty jako v roce 2004, poté dochází až do roku 2008 k mírnému poklesu sebevražd u popisovaného způsobu jejich provedení.

Z grafu č. 4 je také zřetelné, jak markantní je rozdíl mezi sebevraždou spáchanou muži a spáchanou ženami. Celkem bylo ve sledovaném období spácháno zastřelením 828 sebevražd, z tohoto počtu muži spáchali 791 sebevražd a ženy 37 sebevražd.

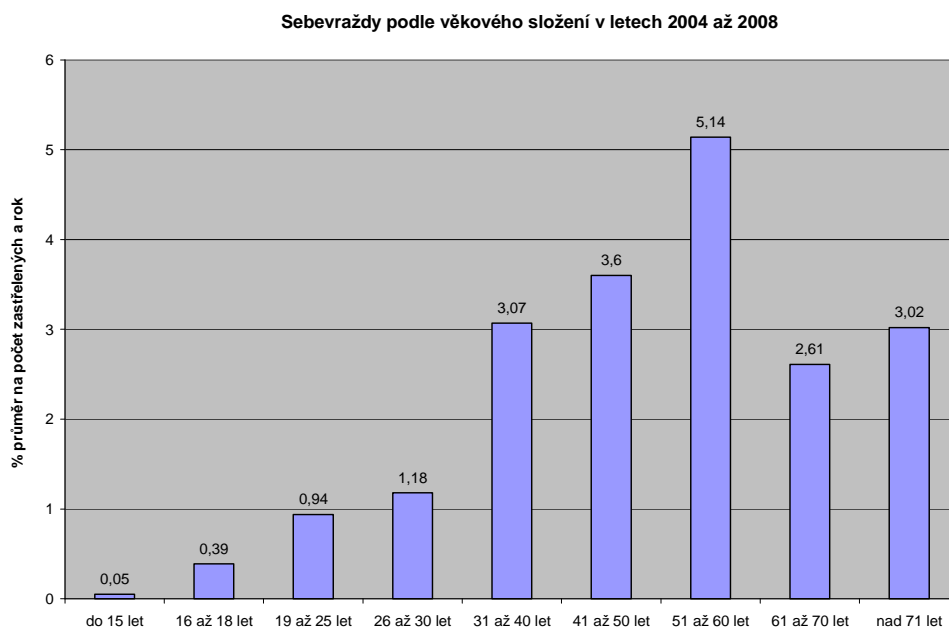
4.4. Realizace sebevraždy zastřelením podle věku

Graf č. 6

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 1 – příloha č. 5

Graf č. 7

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 2 – příloha č. 5

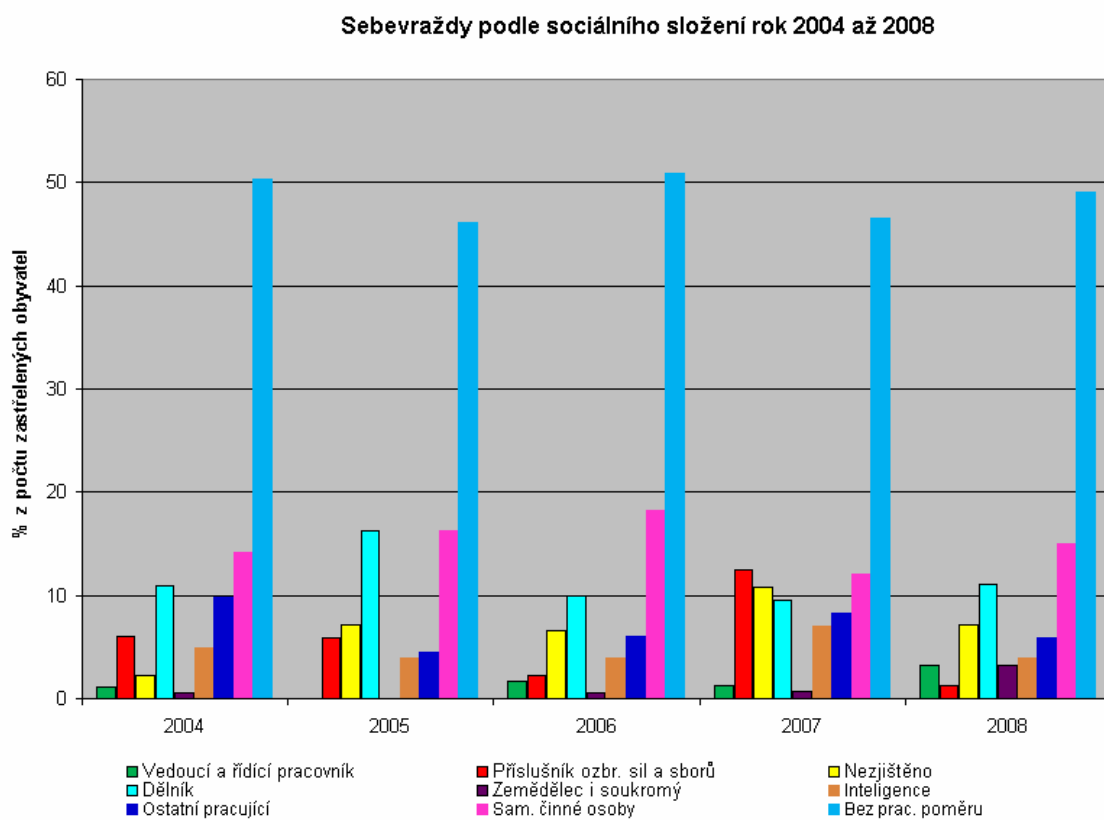
Z údajů uvedených v grafech č. 6 a 7 je zřejmé, že největší sebevražedností jsou ohroženy věkové skupiny od 51 do 60 let, na druhém místě jde o věkovou skupinu v rozmezí od 41 do 50 let. Na třetím místě jsou věkové skupiny v rozmezí od 31 do 40, nad 71 let a lze tam zařadit i věkovou skupinu od 61 do 70 let. Naproti tomu nejméně ohroženou věkovou skupinou u tohoto způsobu sebevražedného jednání je věkové rozmezí od 15 do 18 let.

Z uvedených údajů lze konstatovat, že nejohroženější skupinou jsou osoby od 31 let a výše.

4.5. Realizace sebevraždy zastřelením podle sociálního složení

Pracovní zařazení, potažmo tedy sociální začlenění jedince ve společnosti s sebou nese rovněž různou míru rizika pro spáchání sebevražedného jednání. Pro přehlednost byly zvoleny sociální skupiny tak, jak jsou uvedeny v grafickém vyobrazení.

Graf č. 8

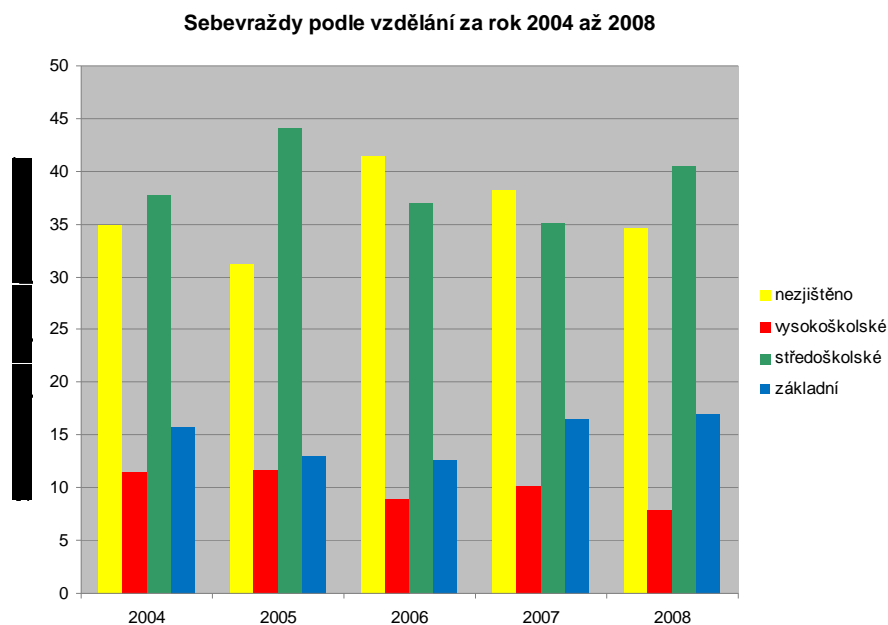

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 1 – příloha č. 5

Z grafu č. 8 je patrný průběh sebevražd u stanovených sociálních skupin podle jednotlivých let sledovaného období. Z grafu jednoznačně vyplývá, že nejvíce osob, které spáchaly sebevraždu a nacházejí se tedy v nejhroženější skupině obyvatel, jsou osoby bez pracovního poměru. Druhou nejvíce ohroženou skupinou jsou dělníci společně se samostatně činnými osobami.

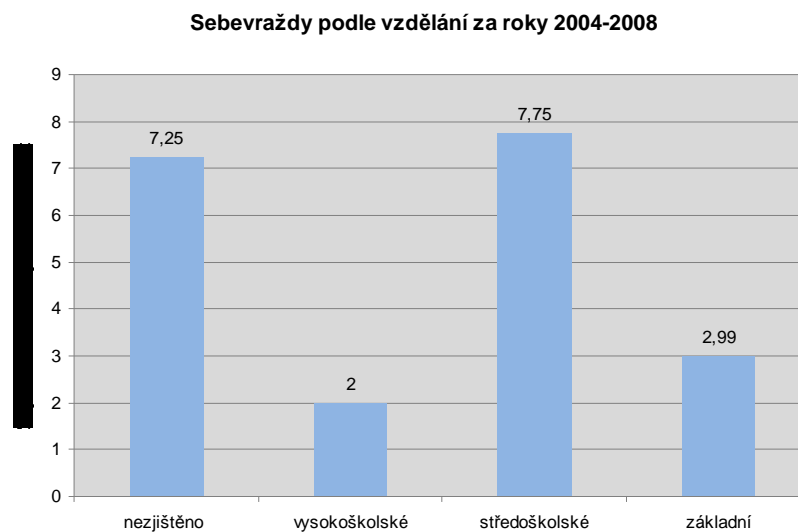
4.6. Realizace sebevraždy zastřelením podle vzdělání

Graf č. 9

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 1 – příloha č. 7

Graf č. 10

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 2 – příloha č. 7

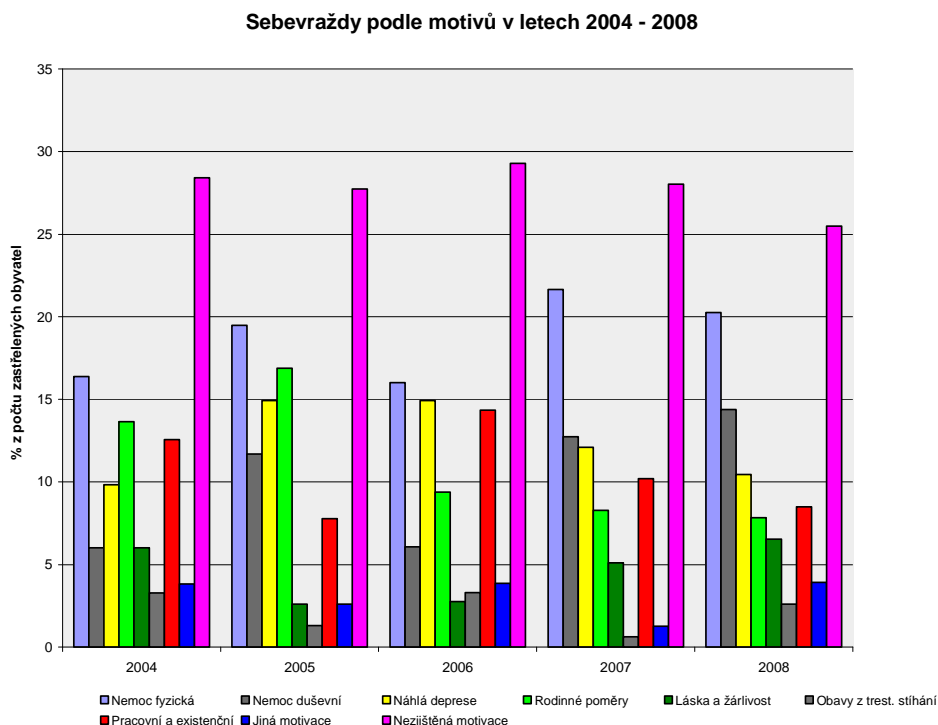
Z údajů uvedených v grafech č. 9 a 10 je zřejmé, že největší sebevražedností jsou ohroženy osoby se středoškolským vzděláním, druhé místo zaujímá skupina, u které nebylo vzdělání zjištěno. Na třetím místě jsou osoby se základním vzděláním. Nejméně ohroženou skupinou u tohoto kritéria sebevražedného jednání jsou vysokoškolsky vzdělané osoby.

Z uvedených údajů lze konstatovat, že nejohroženější skupinou jsou osoby se středoškolským vzděláním.

4.7. Realizace sebevraždy zastřelením podle motivu spáchání

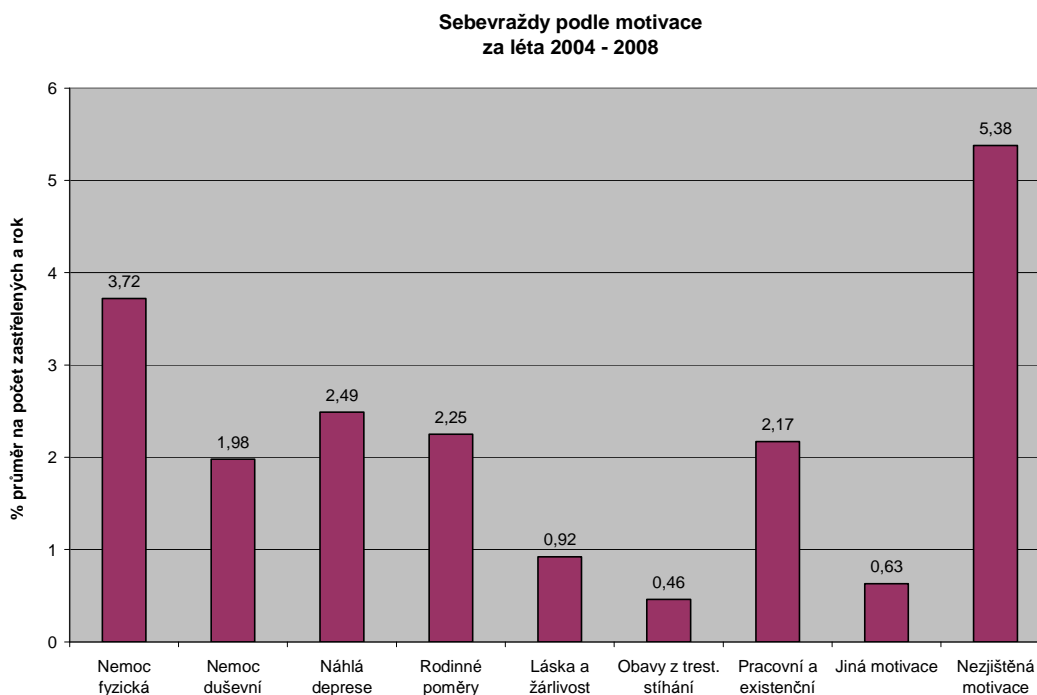
Důvod, tedy motiv proč se člověk rozhodl k sebevražednému jednání je vždy prvořadou otázkou, kterou se snaží zodpovědět nejen okolí sebevraha, ale na kterou se snaží nalézt odpověď i odborníci zabývající se touto problematikou. Pro přehlednost byly zvoleny v grafu uvedené důvody.

Graf č. 11

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 1 – příloha č. 8

Graf č. 12

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR - Graf sestaven z tabulky č. 2 – příloha č. 8

Jak vyplývá z grafů č. 11 a 12, u největší skupiny osob motiv sebevražedného jednání nebyl zjištěn. Druhé místo zaujímá (potažmo první místo se zjištěným motivem) motiv fyzické nemoci. Třetím nejčastějším důvodem je náhlá deprese, následují rodinné poměry, pracovní a existenční potíže a nemoc duševní.

4.8. Způsob zavádění sebevražedných činů do evidence Policie ČR

Každá sebevražda je důkladně prošetřována základním útvarům P ČR (obvodní oddělení) a SKPV (služba kriminální policie a vyšetřování) jednotlivých územních odborů (dříve okresní ředitelství) podle místa spáchání události. Metodicky je upraveno a stanoveno (30), že každý policista (kriminální), který sebevraždu prošetřuje a má přidělen spisový materiál k této události, při ukončování spisu v IS ETR vyplní tiskopis (viz příloha č. 1) dle zadaných kritérií, přičemž postupuje v souladu s metodickým pokynem (10) a tiskopis uloží, čímž tento zpřístupní pro oddělení statistiky příslušného

Krajského ředitelství policie. Zde se provede kontrola úplnosti vložených dat, tato data se přehrají do informačního systému Sebevraždy na krajské úrovni, kde jsou uchovávána a jednou ročně, zpravidla v měsíci dubnu, se provede uzávěrka roku předchozího a data se odešlou na centrálu, tj. CIAP SKPV PP ČR Praha (Centrála informačních a analytických procesů služby kriminální policie a vyšetřování, Policejního prezidia ČR), kde se data sehrají ze všech krajů a vytvoří se z nich výsledná republiková statistika dokonanych sebevražd v České republice.

Pracovník CIAP SKPV PP ČR Praha Vladimír Stolín na intranetových stránkách Policie ČR uvádí definici dokonané sebevraždy s výkladem: *„Sebevražda je akt vlastního usmrcení, který má různé příčiny a jako porucha pudu sebezáchovy je v podstatě patologickým jevem. Může vzniknout v afektivním vztahu jako impulzivně provedený čin nebo po dlouhých úvahách jako reakce na bezvýchodnou, bezperspektivní situaci.*

Z výkladu trestně právní teorie vyplývá, že smrtí se rozumí smrt mozková (cerebrální, biologická), nestačí tedy smrt klinická, tj. zástava srdce a dýchání viz Sbírka soudních rozhodnutí Rt 41/76:

K tomuto správnému názoru je možno jen dodat, že podle platné právní úpravy vymezení okamžiku smrti a metoda jeho zjištění je výlučně věcí lékařské vědy. Kategorie tzv. klinické smrti, která je pouhým faktem zástavy vitálních funkcí, jejichž obnova je případně možná, se nyní nahrazuje kategorií biologické smrti mozku (cerebrální smrt), již se rozumí smrtelný stav, z kterého návratu do života je vyloučen.“
(18 - STOLÍN Vladimír, Výklad k definici dokonané sebevraždy. Dostupné z Intranetu Policie ČR)

5. Diskuze

Analýzou dat vztahujících se k sebevraždám realizovaných užitím střelné zbraně v období 2004 až 2008 bylo zjištěno, že k nárůstu sebevražd tímto způsobem nedošlo, počet sebevražd v tomto období je v rozmezí od 183 do 153 sebevražd, je zde mírný pokles páchání tohoto způsobu sebevraždy.

Byl potvrzen předpoklad, že více sebevražd realizovaných užitím střelné zbraně páchají muži než ženy, toto dokládají údaje ve sledovaném období let 2004 až 2008.

Rovněž tak předpoklad, že ve většině případů dochází ke spáchání sebevraždy legálně drženou střelnou zbraní, byl na základě shromážděných podkladů prokázán.

Předpoklad, že sebevraždy střelnou zbraní realizují častěji lidé ve věku dospělosti než adolescenti a senioři, nebyl na základě soustředěných materiálů prokázán. Adolescenti páchají sebevraždu zastřelením v nepatrném počtu. Senioři ovšem realizují sebevraždu střelnou zbraní přibližně ve stejně velkém počtu jako lidé ve věku dospělosti.

Ze sledovaného vzorku sebevražd realizovaných užitím střelné zbraně v období let 2004 až 2008 na území České republiky bylo zjištěno, že motiv, který nejčastěji přiměje osoby k sebevražděnému jednání za užití střelné zbraně, se nepodařilo zjistit, ve statistických ukazatelích je uveden termín „nezjištěná motivace“. Druhým nejčastějším motivem je fyzická nemoc. Vyhodnocením sledovaného vzorku bylo jednoznačně prokázáno, že nejohroženější skupinou jsou osoby bez pracovního poměru, k největšímu počtu spáchaných sebevražd dochází ve věku od 51 až 60 let a nejvíce sebevražd páchají osoby se středoškolským vzděláním.

Bylo ověřeno, že policejní evidence sebevražděných činů je dostačující. Pro zpracování údajů v souvislosti se spáchanou sebevraždou je zpracována podrobná metodika k postupu jednotlivých pracovníků Policie ČR. Sebevraždy s jednotlivými ukazateli jsou centrálně vedeny v republikové statistice dokonaných sebevražd.

Jak je shora uvedeno, provedenou analýzou bylo jednoznačně prokázáno, že ve většině případů dochází ke spáchání sebevraždy legálně drženou střelnou zbraní.

Získat oprávnění k držení zbraně přitom může kdokoliv. Žadatel (zájemce)

si musí k příslušnému oddělení Policie ČR podat přihlášku ke zkoušce odborné způsobilosti držitele zbrojního průkazu. Zkoušku skládá u zkušební komisaře, tato se skládá z písemného testu znalostí zákona o zbraních a střelivu (21), další částí je praktická zkouška, při které se provádí bezpečná manipulace se zbraní, rozborka a sborka zbraní, předvedení nabití a vybití zbraní se školním střelivem. Pokud žadatel tuto část zkoušky splní, následuje poslední část zkoušky - střelba na stanovenou vzdálenost a cíl – vždy na schválené střelnici. Tady vidím chybu v systému zkoušek odborné způsobilosti. Zkušební komisař musí žadateli svěřit střelnou zbraň, aniž je mu známo zda splňuje zdravotní způsobilost pro vydání zbrojního průkazu (žadatel zdravotní způsobilost dokládá Policii ČR až při žádosti o vydání zbrojního průkazu, tedy až po úspěšném vykonání zkoušky odborné způsobilosti). V minulosti již došlo při zkouškách odborné způsobilosti žadatelů o vydání zbrojního průkazu k sebevražednému jednání, poslední takový případ je z února roku 2010, podle deníku Právo k němu došlo na Žižkovské střelnici, sedmapadesátiletý Pražan si při praktické části zkoušky – střelbě, zapůjčenou pistoli v majetku střelnice přiložil k hlavě a zmáčknul spoušť. Muž byl na místě mrtvý, byl u něj nalezen dopis na rozloučenou. (13)

Další problém vidím v samotné zdravotní způsobilosti. Posudek ke zdravotní způsobilosti k držení zbrojního průkazu žadateli vystaví jeho praktický lékař. Lékař může, pokud má podezření o zdravotní způsobilosti, žadatele poslat na psychologické vyšetření, na základě kterého poté žadatele uzná či neuzná způsobilým. Tento postup je stanoven Vyhláškou Ministerstva zdravotnictví ze dne 14. 11. 2002. (26)

Zákon tudíž neukládá povinnost skládat psychologické testy. Vzhledem ke skutečnosti, že většina sebevražd je provedena legálně drženou střelnou zbraní a rovněž většina trestné činnosti páchaná se střelnou zbraní, včetně vražd, je provedena legálně drženými střelnými zbraněmi, domnívám se, že psychologické testy by měly být u všech žadatelů o vydání zbrojního průkazu povinné, byť je mi jasné, že sebevražednému i protiprávnímu jednání nelze zcela zabránit.

Budou povinné psychologické testy pro získání zbrojního průkazu? Toto téma důslednějšího prověřování žadatelů o zbrojní průkaz se objevuje v médiích vždy po sebevraždě nebo vraždě známých osobností (např. sebevražda skladatele

Karla Svobody). Dalo se tomuto jednání zabránit? Deník Právo v roce 2008 po jedné z mediálních vražd uvedl, že politici se shodují, že je těžké omezit riziko zneužití legálně držené zbraně. Přesto připouštějí, že něco pro bezpečnost lidí udělat mohou. A tím jsou povinné psychologické testy, které mohou odhalit sklony lidí k agresivnímu a zkratovitému jednání. (1) Přes tato prohlášení v médiích po utichnutí nešťastných událostí k žádné změně v oblasti zdravotní způsobilosti doposud nedošlo.

6. Závěr

Domnívám se, že cíl mé bakalářské práce byl splněn, analýza problematiky sebevražedného jednání realizovaného užitím střelné zbraně zaměřená na věk, pohlaví, vzdělání a příčiny vedoucí k páchání suicidia na území České republiky v období let 2004 – 2008 dala odpověď, jaké jsou vývojové trendy ve sledovaných oblastech. Tyto ukazatele by bylo na místě uplatňovat při prevenci sebevražedného jednání a to, jak v primární, kde důležitou roli hraje fungující rodina, tak i v sekundární, kde psychoterapeut by se jedinci měl více věnovat.

Rovněž došlo k potvrzení hypotéz, že ve většině případů dochází ke spáchání sebevraždy legálně drženou střelnou zbraní, a že sebevraždy užitím střelné zbraně realizují častěji muži než ženy.

Třetí hypotéza, že sebevraždy střelnou zbraní realizují častěji lidé ve věku dospělosti než adolescenti a senioři nebyla potvrzena, senioři realizují sebevraždy střelnou zbraní přibližně ve stejně velkém počtu jako lidé ve věku dospělosti.

V mé bakalářské práci nazvané Analýza sebevražedného jednání realizovaného užitím střelné zbraně na území České republiky v období let 2004 až 2008 s ohledem na vybrané demografické charakteristiky jsem si stanovil za cíl prozkoumat problematiku sebevražd spáchaných užitím střelné zbraně. Práci jsem rozdělil na dvě části, první shrnuje dosavadní poznání, druhá se věnuje realizovanému výzkumu, v této jsem si stanovil dílčí cíle.

V části shrnující dosavadní poznání jsem se zabýval sebevražedným chováním. Popisuji zde různé definice sebevražd, krátce představuji historii sebevražednosti, zmiňuji se o motivaci a způsobech provedení sebevražd. Blíže se pak věnuji sebevraždě zastřelením. Teoretická část mé bakalářské práce má seznámit případné čtenáře se základní problematikou sebevražd a blíže se sebevražedností páchanou užitím střelné zbraně.

V rámci realizovaného výzkumu jsem se věnoval rozboru současného stavu problematiky dokonáných sebevražd realizovaných užitím střelné zbraně – tedy zastřelením. Byla provedena analýza sebevražedného jednání osob v období let

2004 až 2008 podle věku, pohlaví, motivu spáchání, příslušnosti k sociální skupině, vzdělání a způsobu držení střelné zbraně. Mým cílem dále bylo zjistit, zda dochází k nárůstu sebevražedného jednání užitím střelné zbraně.

Bakalářská práce odpovídá na otázky, zda ve většině případů dochází ke spáchání sebevraždy legálně drženou střelnou zbraní, zda sebevraždy užitím střelné zbraně realizují častěji muži než ženy a zda sebevraždy střelnou zbraní realizují častěji lidé ve věku dospělosti než adolescenti a senioři. Tyto předpoklady byly analýzou dat u prvních dvou otázek potvrzeny, u poslední nikoliv, senioři páchají sebevraždy užitím střelné zbraně ve stejném měřítku jako lidé ve věku dospělosti.

Posledním cílem bylo ověřit, zda policejní evidence sebevražedných činů je dostačující vzhledem k důvodům pro její zavedení. I tento cíl byl naplněn. Evidenci využívá odbor prevence MV ČR pro analytickou, statistickou a kontrolní činnost.

Sebevražedná tematika je mnohem rozsáhlejší než jsem mohl v této práci pojmout a představit. Z práce vyplynulo, že činnost směřující k zjišťování příčin a následnému předcházení sebevražedného jednání u osob má své nezastupitelné místo.

Z pohledu shromážděných údajů by k prevenci u sebevražedného jednání spáchaného střelnou zbraní bylo vhodné podmínit možnost získání zbrojního průkazu, což je podmínka pro získání legálně držené zbraně, psychologickým vyšetřením všech žadatelů o zbrojní průkaz, které by se mělo periodicky v určitém období, např. pěti let, obnovovat. Rovněž by se měl změnit systém zkoušek odborné způsobilosti žadatelů o vydání zbrojního průkazu, kdy žadatelé by byli k praktické části zkoušky – střelby na cíl, zkušebním komisařem v oboru zbraní a střeliva přípuštěni až po předložení zdravotního posudku s psychologickým vyšetřením.

Z hlediska využití získaných a utříděných poznatků týkajících se sebevražedného jednání za užití střelné zbraně, které byly touto prací popsány, lze tyto využít policisty, zejména policisty v první linii a policejními vyjednávači, ale rovněž i sociálními pracovníky. Poznatky mohou být využity státními i nestátními institucemi, které se touto problematikou zabývají.

7. Klíčová slova

sebevražedné chování

sebevražedný pokus

sebevražda (suicidium)

střelná zbraň

zbrojní průkaz

zdravotní způsobilost k získání zbrojního průkazu

psychologické vyšetření

8. Seznam použitých zdrojů

1. ADAMIČKOVÁ, Nad'a – KONIGOVÁ, Marie. Psychotesty pro získání zbraně? Poslanci nejsou proti, *Právo*, 2008, roč. 18, č. 245, s. 2.
2. ANTONÍČKOVÁ, Marcela. Co znamená sebevražda, *Psychologie dnes*, 1999, roč. 5, č. 3, s. 8-11.
3. BAŠTECKÁ, Bohumila, et. al. - *Klinická psychologie v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003, 416 s. ISBN 80-7178-735-3.
4. DAŇKOVÁ, Šárka, Analýza: Metody používané při sebevražedném jednání. Demografie [online]. 2006 [cit.2009-12-12]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=246.
5. ELSBECKER, D – WEIS, A. Selbstenthauptung mittels Pkw. Ein aussergewöhnlicher Suizid mit aus dem Internet?, *Kriminalistik*, 2001, č. 6, s. 419-420.
6. HORT, Vladimír, et al. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 496 s. ISBN 80-7178-472-9.htm.
7. KOUTEK, Jiří - KOUČOURKOVÁ, Jana. *Sebevražedné chování*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7367-349-9.
8. LUKEŠ, Václav. - *Psychologické aspekty suicidia*. 1. vydání. České Budějovice: Pedagogické centrum, 1997. 55 s.
9. MATOUŠEK, Oldřich. - *Slovník sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003, 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
10. Metodický pokyn vedoucího odboru systémového řízení a informatiky policejního prezidia České republiky č. 1/2002, kterým se stanoví postup pro vyplňování zdrojového formuláře informačního systému „Dokonané sebevraždy“, práva a povinnosti manažera informačního systému „Dokonané sebevraždy“, správce informačního systému „Dokonané sebevraždy“ a správce technologie informačního systému „Dokonané sebevraždy“.
11. MONESTIER, Martin. – *Dějiny sebevražd*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství dybbuk, 2003. 416 s. ISBN 80-903001-8-9.

12. MÜHLPACHR Pavel. *Sociální patologie*, Masarykova univerzita Pedagogická fakulta, Brno 2002.
13. Na střelnici si půjčil pistoli a zastřelil se, *Právo*, 2010, roč. 20, č. 39, s. 5.
14. Nelegální zbraně [online]. 2008 [cit.2009-27-12]. Dostupné z:<http://www.policie.cz/clanek/nelegalni-zbrane.aspx>.
15. ORHOLZ, Pavel. Na jihu Čech si vzalo letos život 57 lidí, *Právo*, 2009, roč. 19, č. 288, s. 11.
16. Prověřování sebevražd a podezřelých úmrtí [online]. 2004 [cit.2009-16-12]. Dostupné z Intranetu PČR: <http://uskpv.str.aa/texty/metodiky/Algoritmy%20postupu-sebevrazdy.htm>.
17. Statistické přehledy v oblasti zbraní a střeliva v České republice [online]. [cit.2009-29-10]. Dostupné z Intranetu PČR: <http://ppportal.pcr.cz/rsscp/rsscp>.
18. STOLÍN Vladimír, Výklad k definici dokonané sebevraždy. [online]. 2004 [cit.2009-26-11]. Dostupné z Intranetu PČR: http://essk.pcr.cz/essk/_informace/Definice%20Sebevrazdy.htm.
19. ŠAFR, M – HEJNA, P – ZÁTOPKOVÁ, L, Sebevražda podomácku vyrobenou střelnou zbraní. Soudní lékařství [online]. 2009 [cit.2009-16-12]. Dostupné z <http://prolekare.cz/soudni-lekarstvi-clanek?id=4724>.
20. ŠTĚPÁNEK, David – PETŘÍKOVÁ, Jana. Sebevražda – příznak krize, In *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 55-65, ISBN 80-210-2588-3.
21. ŠVAMBERK, Alex, Američané používají střelné zbraně především k sebevraždám. Novinky.cz [online]. 2008 [cit.2009-16-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/143835-americane-pouzivaji-strelne-zbrane-predevsim-k-sebevrazdam.html>.
22. Udělali si sami - zajímavá kniha o domácí výrobě zbraní. [online]. [cit.2009-26-12]. Dostupné z: <http://www.policista.cz/clanky/reportaz/udelali-si-sami-zajimava-kniha-o-domaci-vyrobe-zbrani-289/>.

23. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 4. vydání. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
24. VIEWEGH, Josef. - *Sebevražda a literatura*. 1. vydání. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1996. 282 s. ISBN 80-85880-10-5.
25. VOKURKA, Martin – HUGO, Jan – a kol. *Velký lékařský slovník*. 4. vydání. Praha: MAXDORF, 2004. 966 s. ISBN 80-7345-037-2.
26. Vyhláška č. 493/2002 Sb., o posuzování zdravotní způsobilosti k vydání nebo platnosti zbrojního průkazu a o obsahu lékárničky první pomoci provozovatele střelnice v platném znění.
27. Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu v platném znění.
28. Zákon č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu v platném znění.
29. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v platném znění.
30. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 7/2002, kterým se stanoví postup při aktualizaci a využívání informačního systému „Dokonané sebevraždy“ v platném znění.
31. Zbraně kvalitně [online]. [cit.2009-26-12]. Dostupné z: <http://www.zbrankvalitne.cz/zbrojni-prukaz/zakony>.

9. Přílohy

Kódovníky:**Rodinný stav:**

- 0 – nezjištěno
- 1 – svobodný(á)
- 2 – ženatý, vdaná
- 3 – rozvedený(á)
- 4 – ovdovělý(á)
- 5 – druh, družka

Zaměstnání:

- 00 – nepracující, dítě
- 01 – vedoucí a řídicí pracovník
- 02 – vědecký a odb. duš. pracovník
- 03 – tech., zdrav. a ped. pracovník
- 04 – nižší administrativní pracovník
- 05 – samostatně činná osoba
- 06 – zemědělec i soukromý
- 07 – veřejný činitel
- 08 – příslušník ozbr. sil, sborů apod.
- 09 – dělník
- 10 – umělec
- 98 – nezjištěno
- 99 – ostatní pracující

Nepracující:

- 00 – neurčeno
- 01 – žáci a studenti
- 02 – voják základní služby
- 03 – žena/muž v domácnosti
- 04 – invalidní důchodce
- 05 – starobní důchodce
- 06 – bez pracovního poměru
- 07 – reg. jako uchazeč na Úřadu práce
- 08 – sexuální-výdělečné činní
- 09 – ve výkonu trestu, vazbě
- 99 – bez zaměstnání

Vzdělání

- 0 – nezjištěno
- 1 – základní neukončené
- 2 – základní ukončené
- 3 – střední odborné
- 4 – úplné střední odborné
- 5 – úplné střední všeobecné
- 6 – bakalářské
- 7 – vysokoškolské

Způsob:

- 00 – jiným způsobem
- 01 – oběšením, udusením, uškrcením
- 02 – zastřelením služební zbraní
- 03 – zastřelením legálně držanou zbraní
- 04 – zastřelením nelegálně držanou zbraní
- 05 – zastřelením nezjištěnou zbraní
- 06 – utopením
- 07 – otrava plynem
- 08 – otrava jedy
- 09 – sečnou zbraní
- 10 – výbušninou
- 11 – skokem (lehnutím) pod pohybující se objekt
- 12 – skokem z výšky
- 13 – drogou nebo léky
- 14 – úmyslnou havárií
- 15 – upálením
- 16 – skokem z mostu
- 17 – skokem z okna
- 18 – skokem z přírodního útvaru
- 19 – podřezáním

Motiv:

- 00 – bez zjištěné motivace
- 01 – konflikty a problémy rodinné
- 02 – konflikty a problémy sexuální či vztahové
- 03 – konflikty a problémy pracovní
- 04 – konflikty a problémy školní
- 05 – konflikty a problémy existenční
- 06 – politický
- 07 – náboženský
- 08 – obava z trestního stíhání
- 09 – duševní onemocnění
- 10 – fyzické onemocnění
- 11 – náhlá deprese
- 12 – psychologické problémy
- 99 – jiná motivace

Stručný popis události:

Příloha č. 2

Dokonané sebevraždy v letech 2004 až 2008

Tabulka č. 1

	celkem	muži	ženy
rok 2004	1809	1459	350
rok 2005	1775	1412	363
rok 2006	1658	1322	336
rok 2007	1617	1319	298
rok 2008	1562	1245	317
celkem	8421	6757	1664

Dokonané sebevraždy v letech 2004 až 2008 podle způsobu provedení

Tabulka č. 2

způsob provedení	2004-2008		2004		2005		2006		2007		2008	
	celkový počet za rok 2004 - 2008 ČR	průměrný počet na 100.000 obyvatel ČR	absolutní počet ČR	počet na 100.000 obyvatel - ČR	absolutní počet ČR	počet na 100.000 obyvatel - ČR	absolutní počet ČR	počet na 100.000 obyvatel - ČR	absolutní počet ČR	počet na 100.000 obyvatel - ČR	absolutní počet ČR	počet na 100.000 obyvatel - ČR
oběšením, udušením, uškrcením	4529	9,05	970	9,7	993	9,93	859	8,59	854	8,54	853	8,53
zastřelením	828	1,66	183	1,83	154	1,54	181	1,81	157	1,57	153	1,53
skokem z výšky, mostu, okna a přírodního útvaru,	1027	2,05	217	2,17	216	2,16	195	1,95	201	2,01	198	1,98
utopením	149	0,3	27	0,27	34	0,34	31	0,31	30	0,3	27	0,27
otravy plynem, otrava jedy	281	0,56	75	0,75	57	0,57	56	0,56	47	0,47	46	0,46
sečnou zbraní, podřeháním	261	0,52	45	0,45	54	0,54	58	0,58	52	0,52	52	0,52
skokem, lehnutím pod pohybující se objekt	476	0,95	104	1,04	106	1,06	102	1,02	86	0,86	78	0,78
drogou nebo léky	566	1,13	115	1,15	103	1,03	109	1,09	123	1,23	116	1,16
jiným způsobem	304	0,61	73	0,73	58	0,58	67	0,67	67	0,67	39	0,39
celkem	8421		1809		1775		1658		1617		1562	

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR – informační systém SEBEVRAŽDY.

Příloha č. 3

Sebevraždy podle způsobu držení střelné zbraně v letech 2004 – 2008

Tabulka č. 1

Způsob držení	2004	2005	2006	2007	2008	2004 - 2008
Legálně držené	67,21	46,75	58,01	62,42	66,67	60,39
Nelegálně držené	27,87	45,45	37,02	33,76	30,72	34,78
Služební zbraň	4,37	4,54	2,21	2,55	0,65	2,9
Nezjištěná zbraň	0,55	3,25	2,76	1,27	1,96	1,93

Tabulka č. 2

	celkem ČR	2004	2005	2006	2007	2008
Legálně držené	500	123	72	105	98	102
Nelegálně držené	288	51	70	67	53	47
Služební zbraň	24	8	7	4	4	1
Nezjištěná zbraň	16	1	5	5	2	3
CELKEM	828	183	154	181	157	153

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR – informační systém SEBEVRAŽDY.

Příloha č. 4

Sebevraždy zastřelením podle pohlaví v letech 2004-2008

Tabulka č. 1

	celkem	muži	ženy
rok 2004	183	173	10
rok 2005	154	149	5
rok 2006	181	168	13
rok 2007	157	152	5
rok 2008	153	149	4
celkem	828	791	37

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR – informační systém SEBEVRAŽDY.

Příloha č. 5

Sebevraždy zastřelením podle věkového složení v letech 2004 – 2008

Tabulka č. 1

věk	2004	2005	2006	2007	2008	2004 - 2008
	počet zastřelených %	počet zastřelených %	počet zastřelených %	počet zastřelených %	počet zastřelených %	počet zastřelených %
do 15 let	1,09	0	0	0	0	0,05
16 až 18 let	2,18	0,65	1,66	1,27	3,92	0,39
19 až 25 let	7,1	3,9	4,97	2,55	4,58	0,94
26 až 30 let	5,46	5,19	6,63	6,37	5,88	1,18
31 až 40 let	14,21	16,88	16,02	12,74	16,99	3,07
41 až 50 let	21,31	18,18	17,68	15,92	16,34	3,6
51 až 60 let	27,32	25,32	24,31	31,21	20,26	5,14
61 až 70 let	9,84	12,9	17,68	13,38	11,11	2,61
nad 71 let	11,47	16,88	11,05	16,56	20,91	3,02

Tabulka č. 2

věk	průměrný počet na počet zastřelených obyvatel v ČR %	2004	2005	2006	2007	2008	celkový počet
do 15 let	0,05	2	0	0	0	0	2
16 až 18 let	0,39	4	1	3	2	6	16
19 až 25 let	0,94	13	6	9	4	7	39
26 až 30 let	1,18	10	8	12	10	9	49
31 až 40 let	3,07	26	26	29	20	26	127
41 až 50 let	3,6	39	28	32	25	25	149
51 až 60 let	5,14	50	39	44	49	31	213
61 až 70 let	2,61	18	20	32	21	17	108
nad 71 let	3,02	21	26	20	26	32	125
celkem		183	154	181	157	153	828

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR – informační systém SEBEVRAŽDY.

Příloha č. 6

Sebevraždy zastřelením podle sociálního složení v letech 2004 – 2008

Tabulka č. 1

sociální skupina	2004-2008		2004		2005		2006		2007		2008	
	celkový počet za rok 2004 - 2008	CR	počet zastřelených a rok %	absolutní počet CR	počet zastřelených %	absolutní počet CR	počet zastřelených %	absolutní počet CR	počet zastřelených %	absolutní počet CR	počet zastřelených %	absolutní počet CR
Vedoucí a řídicí pracovník	12	0,29	2	1,09	0	0	3	1,66	2	1,27	5	3,27
Příslušník ozbr. sil a sborů	32	0,77	11	6,01	9	5,84	4	2,21	6	12,53	2	1,31
Nezjištěno	55	1,33	4	2,19	11	7,14	12	6,63	17	10,83	11	7,19
Dělník	95	2,29	20	10,93	25	16,23	18	9,94	15	9,55	17	11,11
Zemědělec i soukromý	8	0,19	1	0,55	0	0	1	0,55	1	0,64	5	3,27
Inteligence	39	0,94	9	4,92	6	3,89	7	3,87	11	7	6	3,92
Ostatní pracující	58	1,4	18	9,84	7	4,54	11	6,08	13	8,28	9	5,88
Sam. činné osoby	126	3,04	26	14,21	25	16,23	33	18,23	19	12,1	23	15,03
Bez prac. poměru	403	9,73	92	50,27	71	46,1	92	50,83	73	46,5	75	49,02
celkem	828		183		154		181		157		153	

Tabulka č. 2

sociální skupina	2004	2005	2006	2007	2008	2004 - 2008
Vedoucí a řídicí pracovník	1,09	0	1,66	1,27	3,27	0,29
Příslušník ozbr. sil a sborů	6,01	5,84	2,21	12,53	1,31	0,77
Nezjištěno	2,19	7,14	6,63	10,83	7,19	1,33
Dělník	10,93	16,23	9,94	9,55	11,11	2,29
Zemědělec i soukromý	0,55	0	0,55	0,64	3,27	0,19
Inteligence	4,92	3,89	3,87	7	3,92	0,94
Ostatní pracující	9,84	4,54	6,08	8,28	5,88	1,4
Sam. činné osoby	14,21	16,23	18,23	12,1	15,03	3,04
Bez prac. poměru	50,27	46,1	50,83	46,5	49,02	9,73

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR – informační systém SEBEVRAŽDY.

Příloha č. 7

Sebevraždy zastřelením podle vzdělání v letech 2004 – 2008

Tabulka č. 1

vzdělání	2004	2005	2006	2007	2008	2004 - 2008
Nezjištěno	34,97	31,17	41,44	38,22	34,64	7,25
vysokoškolské	11,47	11,69	8,84	10,19	7,84	2
středoškolské	37,7	44,16	37,01	35,03	40,52	7,75
základní	15,85	12,99	12,71	16,56	16,99	2,99

Tabulka č. 2

vzdělání	2004-2008		2004		2005		2006		2007		2008	
	celkový počet za rok 2004 - 2008	počet zastřelených a rok %	absolutní počet ČR	počet zastřelených %	absolutní počet ČR	počet zastřelených %	absolutní počet ČR	počet zastřelených %	absolutní počet ČR	počet zastřelených %	absolutní počet ČR	počet zastřelených %
Nezjištěno	300	7,25	64	34,97	48	31,17	75	41,44	60	38,22	53	34,64
vysokoškolské	83	2	21	11,47	18	11,69	16	8,84	16	10,19	12	7,84
středoškolské	321	7,75	69	37,7	68	44,16	67	37,01	55	35,03	62	40,52
základní	124	2,99	29	15,85	20	12,99	23	12,71	26	16,56	26	16,99
celkem	828		183		154		181		157		153	

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR – informační systém SEBEVRAŽDY.

Příloha č. 8

Sebevraždy zastřelením podle motivu spáchání v letech 2004 – 2008

Tabulka č. 1

<i>příčina</i>	2004	2005	2006	2007	2008
Nemoc fyzická	16,39	19,48	16,02	21,66	20,26
Nemoc duševní	6,01	11,69	6,08	12,74	14,38
Náhlá deprese	9,84	14,93	14,92	12,1	10,46
Rodinné poměry	13,66	16,88	9,39	8,28	7,84
Láska a žárlivost	6,01	2,6	2,76	5,1	6,54
Obavy z trest. stíhání	3,28	1,3	3,31	0,64	2,61
Pracovní a existenční	12,57	7,79	14,36	10,19	8,5
Jiná motivace	3,83	2,6	3,87	1,27	3,92
Nezjištěná motivace	28,42	27,73	29,28	28,03	25,49

Tabulka č. 2

<i>Příčina</i>	celkový počet za rok 2004-2008 ČR	průměrný počet zastřelených a rok %	2004	2005	2006	2007	2008
Nemoc fyzická	154	3,72	30	30	29	34	31
Nemoc duševní	82	1,98	11	18	11	20	22
Náhlá deprese	103	2,49	18	23	27	19	16
Rodinné poměry	93	2,25	25	26	17	13	12
Láska a žárlivost	38	0,92	11	4	5	8	10
Obavy z trest. stíhání	19	0,46	6	2	6	1	4
Pracovní a existenční	90	2,17	23	12	26	16	13
Jiná motivace	26	0,63	7	4	7	2	6
Nezjištěná motivace	223	5,38	52	35	53	44	39
celkem	828		183	154	181	157	153

Zdroj: Statistické údaje Policejního prezidia ČR – informační systém SEBEVRAŽDY.